సంగీత జయంతజయపాలము

గ్రంథకర్త:
విద్వద్వినోదకవుల
సత్యనారాయణశర్మగారు.

ప్రకటనకర్త:
దోగిపర్తి సుబ్బారావు,
బుక్ సెల్లరు, చీరాల

రాజమహేంద్రవమున
శ్రీరామముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడెను.
1933.

 [వెల 0—10—0

పూర్వకవుల పద్యకావ్యములు — మూలము

మనుచరిత్ర అలసాని పెద్దన్న	0-12	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానం	
వసుచరిత్రి	1-0	శంకరకవి	0-12
మొల్లరామాయణం ఆ.మొ.	0-8	రసికజనమనోభిరామం	0-10
శృంగారశాకుంతల	0-12	శృంగారనైషధం శ్రీనాథుడు	1-0
భర్తృహరిసుభాషితం		భక్తచింతామణి వ. సు.	0-5
తాత్పర్యం	1-0	సంధ్యావందనం టీక	0-2
ముకుందమాల టీక.	0-2	శ్రీరామకర్ణామృతం టీక	0-12
శ్రీకృష్ణకర్ణామృతం టీక.	0-12	విజయవిలాసం చే. వెం.	0-8
శశిరేఖాపరిణయం	1-0	బమ్మెర పోతన్నరత్నములు	1-0
వేమనరత్నములు	0-12	రాజశేఖరవిలాసము కు.తి.	0-12
పారిజాతాపహరణంము.తి.	0-12	భగవద్గీత శ్లోక తాత్పర్యము	1-0
మంత్రిపుష్పం	0-1	శశాంకవిజయం శే. వెం.	1-0
సారంగధర చె. వెం.	0-12	ప్రభావతిప్రద్యుమ్నం	0-12
రెట్టమతశాస్త్రము	0-12		

వైద్యగ్రంథములు

వస్తుగుణదీపిక 6వ కూర్పు క్రొత్త		బాలగ్రహచికిత్సలు	0-6
ప్రచురణము	5-0	వైద్యరహస్యచింతామణి	
ఆయుర్వేదవైద్యామృతం	0-12	1 వ భా.	0-12
విషవైద్యము తేలు జెర్రి		2 వ భా.	0-12
మొదలగుకాట్లకు చికిత్స	0-8	నేత్రదర్పణం కంటివైద్యం	0-8
మర్బత్ పాకావళి	0-6	సహదేవపశువైద్యం	0-6
రసప్రదీపిక	0-12	సుఖరోగచికిత్సలు	0-8
గోసాయిచిట్కాలు	0-8	అశ్వలక్షణసారం	0-12
నాడీపరిజ్ఞానము	0-8	చికిత్సారత్నము	1-0
మిలటరీపాకశాస్త్రము మాంసం		సద్వైద్యజీవనమను లోలంబ	
పులావు వగైరా	1-0	రాజీయం	0-8
శతలేహ్యపాకావళి		బైరాగిచిట్కాలు	0-8
100 లేహ్యములు	0-8	అనుపానమంజరి	0-8

సంగీత

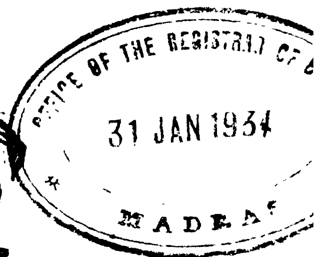
జయంతజయపాలము

[అయిదంకముల నాటకము.]

గ్రంథకర్త:

విద్వద్వినోద వేదుల సత్యనారాయణశర్మగారు.

ప్రకటనకర్త:

దోగిపర్తి సుబ్బారావు,

బుక్ సెల్లరు, చీరాల.

రెండవకూర్పు 1000 ప్రతులు.

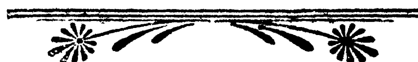
రాజమహేంద్రవరమున

శ్రీరామముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె.

1933

 [వెల 0—10—0 లు.

ఇందు వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు

సత్యపాలుఁడు:—రాజు.

గుణవర్మ:—మంత్రి.

జయంత, జయపాలురు:—కథానాయకులు.

కోయదొర:—ప్రచ్ఛన్నుఁడు [illegible] పంతులు.

రామయ్య, సుబ్బయ్య:—రైతులు.

మేదర వెంకడు:—విటదారకుఁడు.

స్త్రీలు

మణిమాల, చిత్రరేఖ:—కథానాయికలు.

వసంతసేన:—దేవదాసి.

పుష్పవతి:—చేటిక.

కోయలక్ష్మి:—ప్రచ్ఛన్నురాలు.

మఱియు సందర్భోచితముగా,

ఉ. పండితవంశసంభవుఁడ బ్రాహ్మణుఁడన్ ద్రవిణాన్వయుండ బా
లుండ ననాదిలబ్ధకవితోన్నతయాశువధానదుర్నిరీ
క్షుండ సనాతనాధునరచోరువిచక్షుఁడ. నారసింహశి
ష్యుండను సత్యనాముఁడ తెలుంగున వేద్యుఁడనున్ కరాణ్మహీన్

సంగీత

జయంత జయపాలము.

ప్రథమాంకము.

సభా భవనము.

[ప్రవేశము:—సత్యపాలుడు, గుణవర్మ, వసంతసేన.]

సత్య—మంత్రిపుంగవా! సకలకార్యనిర్వాహణమునందున భూమీశ్వరులపట్ల సచివులు యంత్రిధారకులు. మారాజ్యభారమును సర్వము వహించి మనకన్నపిల్లలవలె యెల్లకాలముల దేశక్షేమమరసివర్తించు ప్రజాళియావత్తు సమస్తసౌఖ్యములనందు నేకదా!

గుణ—నృపవర్యా! నిరంతరానుమానమగు భోగముల ననుభవించుచున్నను శీలములేనియెడ కన్నబిడ్డలైనను కొంచమైన విశ్వాసపాత్రులుగారు.

గీ. జన్మసౌఖ్యంబు దీర్పించు సాసిమయుప్పు
సకల విఖ్యాతులకు మేటిశాసనమ్ము
జనవినోదము సౌశీల్యసాధనమున
పోల్పవచ్చునె తదితర భోగములను.

సత్య—సచివాగ్రణీ! బాగు! బాగు! నీరాజనీతికి మెచ్చితిమి అవుగాక కన్నబిడ్డల భోగశీలతయే మనకు కంటకమని యననేల!

చ. అదును గ్రహించిమేల్పళియుటుము నృపాలునిసన్నిధాన వ
ర్తిదులమటంచువచ్చి సరియెట్లని తక్కినలోకవాదముల్.

విదిలిచితాను కోసనవిభీతిశుకంగవిలోలనేత్రియే
వదలక రంభయున్న గుణవర్తుల! పజ్జను లెల్లమెత్తురే.

గుణ—రాజోత్తమా! మనయుభయులకట్టి సుసంతానభాగ్యమే సమ
కూర్చిన పరమేశ్వరుననవలెనుకదా!

ఉ. ఉన్న సమస్తముం విడిచి యుగ్రవనాంతరసీమలందుగా
మన్నభయంబు వీడి వెలియాకల్బైటను కూరగాయలం
వెన్నులదూమకొంచుతిని వెంగిలిపాత్రమును బుచ్చవచ్చు వ
ల్లన్నకుమారవర్గముల వాంఛితసౌఖ్యము మానుకంటెనున్.

సత్య—గుణశీలా! త్వదీయసౌఖ్యము లెంతయునిక్కువము. అయిన
నుపాయాంతరములకై యోచించుటకు కన్నకడుపగుటచే నామ
నంబొల్లకున్నది.

సీ సకలరాజ్యము లేలి సగముపైవృద్ధుడౌ
దశరథుడెందుకై తాపమొందె
జనభాగ్యశాలియై సంపూర్ణగేస్తుడౌ
జనకుడెందులకు తాజపమొనర్చె
దేహార్థములనెల్ల తీరబెట్టినఘన
మునివర్యులెందుకై తనయులైరి
భువనముల్ పదునాల్గు బొందుగావర్తించు
దేవతలెందుచే దివ్యులైరి

గీ. అట్టిసంతానభాగ్యమే యగునుముక్తి
యట్టినట్లయగు లచ్చికొటకట్టు
అట్టిపుత్రప్రాప్తియే మహాయత్నమతుల
గతులకలవర్చు చేయూతిగాదెతలపు.

గుణ—మహారాజా! సంతానమును బొందయిష్టసిద్ధులగుటచే మనము
సంతసింపవలయునే కాని యంటలి గుణాగుణ పరిశీలనకై డే
పరిపచియించు నుడుపులు నాకు గడువింతగొల్పుచున్నవి.

చ. అమితములైన సత్కృతులనందుమహార్తము మంచిచెడ్డలన్
గ్రిమచువచించుకావ్యగతి గౌరవవృత్తికి పట్టుగొమ్మలో
కముల ప్రమాణమున్ దెలుపుఘంటనినాదము భోగపట్టభ
ద్రములగు బాల్యకాలప్రముదంబు ఘటింపగ నౌనె పిమ్మటన్.

సత్య—మంత్రిసత్తమా! రాకుమారుని యందు వాత్సల్యము కాదు. నీకు
కల పక్షపాతము నేటితో వ్యక్తమైనది.

గీ. ముద్దుచే యింటిదీపంబు ముద్దుగొనిన
తనదె కాయంచు సర్పంబు తారసిలిన
హానిరాకున్న! పుత్రులే! యంచువిడువ
శత్రులగుదురు కొనపడు సరికి మించి.

గుణ—రాజోత్తమా! దేవర పక్షపాతమని యందురుగాక. జయంతజయ
పాలురయెడ నామనోనేత్రమున సమానదృష్టియేయని విన్నవిం
చుట యతిశయోక్తియన మన్నింపుడు.

సీ. అతిశయంబగునని యనరాదు కాలమే
యభివృద్ధిదాయకంబగుచు వెలయు
కర్మమేయంచును ఖండింపగారాదు
కార్యాప్తికనునుపాకర్మయగుట
పౌరుషేయంబని పట్టింపుచెల్లదు
రాజజ్ఞతకుమహారంభమగుట
అవినీతికరమని యనరాదుచతురుపా
యములకు కీలకంబై తనర్పు

గీ. ఎట్టిస్నేహము సమకార మెట్టిప్రేమ
మెట్టిమమత యన్యోన్యము లెట్టిహితము
లెట్టియనురాగ మోహాప్తి యెట్టిచనువు
బాలమిత్రుల నెడబాప భావ్యమగునె.

సత్య—గుణవర్మా! రాజతంత్రజ్ఞుఁడవు చిరకాలానుభవశాలివి మనడింభకులెట్లాయనుమనోగర్వముచే వృథాబద్ధులగువారిమెడ పక్షపాతము జూపనగునా! కాకిపిల్ల కాకికి ముద్దగుఁగాక జనరంజకంబగు కోకిలకెట్టి సామ్యమగును.

క. తనతన యనుమమకారంబున వర్తించుటకులోపమున నెయ్యదికా
దనదగు తనదనిరాజ్యంబున నెయ్యడగవ్యాధింక భూపాలునకున్.

గుణ—రాజపుంగవా! సార్థకాఖ్యులరగు మీరాజనీతిపట్లనే నేమనికార్యనిర్ధారణమొనర్పగలను? యంత్రిమనకు చకారింగమును సర్వానుష్ఠానములకు ఛాందసమునదగు మాయంత్రాంగములు రాజానుమతేధర్మః అని యందురుకదా!

మ. సకలాభీష్టములందగోరు మును లుత్సాహార్థసంకల్ప స
త్ప్రకట బ్రహ్మలుభావిలో గతుకలుత్పాటించు జోస్యులపవిా
తక లోకోత్తర వేదమంత్రములు యాదార్థం బసంఖ్యము నం
శకు దృష్టాంతరమానుగాక యిలపై జన్మాంబుభూజానికిన్.

సత్య—అందుకేకదా! 'రాజ్యాంతేనరకంధ్రువమ్' గుణశీలవర్తనము నెఱుంగనివారి సమర్థించుటలో మిన్నలగు బుద్ధిశాలురున్నయెడ జయంతకుమారుల భావిగతియేమని విచారింపగానగును అవ్వ చిరంజీవుల రాజ్యపాలనము వర్ణనాతీతమగును.

మ. గురువులసేవగించి యనుకూలముతో మనపాటి విద్యకున్
కొరతలనంది ధర్మమును కోడిగమున్ బొనరించువట్లు సు
స్థిరమతినేను రాకొమరుడే జయపాలుని సంగతిన్ వృథా!
పరపతి భంగమానుగద క్ష్మాపతి మిత్రమకొంచెమైనచో.

గుణ—నృపశేఖరా! మన్నింపుడు. డింభకుల నేతంబున రావించితమి యథాకృత్యంబుల యథామత్తులగునట్లు ప్రబోధించియుంటిని.

గీ. తల్లితండ్రియు గురువులు తక్కబంధు
వర్గమెల్లను సేవంబువదుటఁజేసి
చెట్టబోయని యతిమైత్రి చీలకైరి
కలిగనేటికి నామది కలిగెయాహా.

సత్య—(పరిశీలించి) ఏమది కలకలము?

[వసంతసేన చేటిక, పుష్పవతి ప్రవేశించును.]

పుష్ప—అమ్మా దొరసానిగారూ! ఇంకా లెగరేమండీ! తొలిజాము నుంచి యీగుమ్మంకాడబడి బొబ్బలెత్తినా యినిపించుకోరేమి బద్దకాలమ్మా! తెల్లారింది లెగండి.

వసం—(మాగన్నుతో) ఎవరేవారు? నడిరాత్రినుంచి పుండుపల్చినట్లు మేలుకొల్పులు పాడుతున్నారు. ఆసద్దింపులు గొణుగులు ఏలనో వచ్చినదని తెల్పిపోరాదూ! మంజువాణీ! నీవేనా! (పక్కపైజా బుగ్రహించిలేచును.)

పుష్ప—అవును. దివాణంవారి యిచ్చగాలెటిగింది కనుక మంజువాణీ మాట తెల్లవారి కంటికద్దుకోవాలి కాని మావంటిపేదకాపుల మాట పాలెచుట్టాలు బయటికొస్తారా?

వసం—(ఆలకించి) ఓసీ! జత్తులమారీ! నీవటే! పరధ్యాన్నంగావినుపిం చుకొని కంఠంపోల్చలేక మంజువాణనుకొన్నాను నీపుట్టకుపు ట్టిందేనా యీదొంగబుద్ధి

పుష్ప—ఆవును లేవే! కొత్తవింతాపాతరోతానుచూడ్డంలేదు. నిన్నటి వేషభాషలు, మనుష్యులూ, సంగతీ సందర్భం ఈవేళవనికొస్తు న్నాదా లోకమోపాడో- నిన్నటిండి ఈవేళకందదు నిన్నటిబట్ట నచ్చదు-నిన్నంటే నేసొక్కనప్పుడు నిన్నామొన్నటిదాన్నా నేనువస్తానూ.

వసం—నీపుల్లవిరుపుమాటల కేంకొదువ యీఉత్తరంచూశావా?

పుష్ప—ఏమిటీ! దివాణంగారు పంపించారు కాబోలు అంతభక్తిశ్రద్ధలుగా చూపిస్తున్నావు, లేకపోతే నాదాకా వస్తుంది. మేజువాణీయా, మేళమా, ప్రధానమన్నారే.

వసం—ఓసీ, నీగోల కొట్టుకుపోనూ? ఆరాటపడకే, దానినే పొద్దున్న నోట్లో వేసుకుంటావు. కట్టి పాడకట్టనూ?

పుష్ప—(జాబుచూచి) అవునమ్మా. మంచిలో మంచి, మొరకనీరువల్ల పునీరు పల్లానికే మజువాణీ ముహూర్తవేళావిశేషమని చెప్ప లేదూ! ఒకపశువువచ్చిన వేళ శిశువుకల్గిన వేళ, ఒకపడుచును ఒల్లిన వేళనూ. అందుకేమిచేయమన్నావు? (పరికించి) గుణవర్మ దివాణంసెలవు, హుజూరుమాటా.

వసం—ఏమమ్మా! రాజుతలచిన దెబ్బలకు కొదవా.

ఉ. ఆటలపాటలన్ మెఱుపు లందముచందము నిర్వహించియే
ర్పాటుగనృత్తగీతముల ప్రాభవముల్ తెనిగించుబోగపుం
బోటులవృత్తులేల, మనబోంట్లజయంతునకు లెక్కగొన్న
నే నేటికి నీవపల పెరలింకొరకరేమిట చేయజెల్లునే.

పుష్ప—ఏమి నెరజాణతనమే. నీముందుగజ్జెకట్టిన కూసుగాయలందరూ రాజ్యాలు దిగమింగుతూండగ, గడ్డపార్లు కొట్టుకుపోతుంటే విస్తరాకులుగతి యేమన్నట్లుంది. ఏంసాసిమజా అనుకున్నాడా రాజూమంత్రీ! ఏదోమగముచ్చట్లనుకొన్నాడా?

వసం—ఏమే! పుష్పవతీ? జయంతజయపాలురు పిన్నప్రాయమువారు, కడుగూర్చుహితులు, మిక్కిలివిద్యావంతులు, అంతకుమించు నీతికోవిదులు.

పుష్ప—ఎందుకే చేదస్తం లేకనీటించా అయినమనగొప్ప మనమేనిల బెట్టుకో లేకపోతే యీకొయింతకంటె వేశ్యాంగనయన్న చేతకాని

పెద్దమ్మరుసికిరాని జేజెమ్మ అని లోకాకఖ్యాతి పొలగుటయే
కాక యీదేవదాస్యాలు నశించి దేశీయమన్నాసిద్ధమవుతుంది.

వసం—అందుకే పెద్దలు లేకున్న గోష్ఠితలయుని నీయాలోచనకు వ
చ్చాను. కర్తవ్యమేమంటావ్?

పుష్ప—ఏమంటావా? ఈపని నిర్వహించవలసినది, నీవంటి తెరబొ
మ్మ మాకులమున పుట్టి సిగ్గయినుకు

సీ. నిన్నమొన్నటిదాక నీరుమ్రింగగ లేని
యొకకాంత దిగమ్రింగె యూరువెల్ల
మొన్నమొన్నటివఱకు మోముతో మగలేని
యొకబుచ్చి తెగదోచె రకమువారి
మిట్టమధ్యాహ్నమేమియునేక ద్రిమ్మరు
పింజారి కోడెల గుంజుదీసె
ఆపూటకేతిన యుడుగుమాడినరండ
బండారు బొక్క సాల్ పట్టితూగ

గీ. కలయొ నిక్కమొ కలిగెనో కల్లలేదొ
కథయొ హాస్యమొ పరియాచకమ్మొలాగ
పాతసానుల బ్రదుకేల రోతయయ్యె
కానినీబోటి తెరబొమ్మ కల్గుకతన.

వసం—వలదని యీపని మానుమందువా! రాజాజ్ఞతిరస్కారమగును.

క. భూపాలునాజ్ఞమీరుట కోపమునకుగురియికాక గోప్యంబునకుఁ
జాపానాకాకోడెగమున కాపానాకాపాప్రిణమానగౌరవకీర్తుల్.

పుష్ప—నీకీర్తి నిప్పచ్చరముగాను బండెక్కి శిమాడుచు బావగారికి
తొలిగిన ట్రీకాలమేమిటీ, మనధర్మమేమిటి, పుట్టువెత్తినపూ
ర్వాలు వచ్చునుకదా!

సీ. బిగియించిరంధ్రిమలల్ భీకర యోగాగ్ని
తప్పదారుదుఃడే దరికి తేలె?

పారమార్థికముఁగాఁ బాటుమున్నీటిలో
తెగముఁగు పార్థుడే తెన్నుగాంచె
ప్రత్యక్షముగ దైవభావంబురూపించు
వైష్ణవపాడియే వరకుఁదెచ్చె
కచ్ఛపడాల్భిగియించి ఘనదీక్షఁగైకొన్న
యోగులగతి యేమిసాగివచ్చె
గీ. ముప్పదియు మూడుకోట్టుల గొప్పగొన్న
యిందుఁద్రేనియుస్పృజయించు దేవుడుగాని
తలపుగైకొన్నతన్వంగితతనిశాత
దృష్టిజాలమునకు లొంగిదీరకుండె.

వసం—అదెయగుగాక (పరిభ్రమించి) నెచ్చెలీ! ఆడబోయిన తీర్థమె దుఱైనట్లుంది. అదిగో, పిన్నవయస్కు లెవ్వరో యీపరిసరముల నడియాడుజాడలు దోచుచున్నవి. రాకొమరులుకాదుకదా!

పుష్ప—అదిఅట్లుతోచును. నీబుద్ధివిశేషములవినియోగించి యీకార్య మున కృతార్థవుకమ్ము (స్వగతము) నన్నుకాదని తానుగాౘాజ మన్ననకు సిద్ధమగుచున్నది. మంజువాణీ పుంస్కారమున బరిభ వించినది. ఈతొత్తుమర్యాదకు: ఈరాచపోటమికి తగు సమా ధానమిచ్చి మాకులగౌరవము సారెకుజాటెదనుగాక.

[ప్రవేశముజయంత, జయపాలురు]

జయం—మిత్రమా! పురబాహ్యప్రదేశము ఈప్రకృతిసిద్ధమగు వనవు ల్వల ప్రదేశమెంత రమణీయకముగానున్నది. ఏమి పిల్లతె మ్మెరలసల్లాపములు.

జయ—సోదరా! ఎంతమాయకుడవు ఏమినీయల్ప సంతోషము! రాకు మరుడవుగాన ఈవస్తుమయప్రపంచమంతయు నీయదియే నిన్ను నీవుమెచ్చుకొనుట న్యాయమగునా?

ఉ. అందనసాధ్యమీగగనమందున నంజెకు సంకరానియీ
క్రిందనపారమైన జలధిన్ గణియింపగరాని యోషధీ
బృందముసందమేయ మగుపృథ్వి సమస్తచరాచరంబులం
దుండుల దాగనీయఖిలమున్ ప్రభుజిత్తముగా గ్రహింపవో.

జయం—అన్నా! అట్లుగ్గడించుట మీసాంప్రదాయము మాయందపూర్వవాత్సల్యమును జూపుటకుగాని "దైవాధీనంజగత్సర్వమ్" అన్న మాటరిత్తయగునా?

జయ—నెచ్చెలీ! నిజము దైవాధీనముకనుకనే మన మింతవట్టురాన్నైనది. భగవద్విలాసమేమన యుభయుల నిట్టిహాయిదాయకంబగు వనవిహారమునకు ప్రోత్సహించినది. మార్గాయాసమపనయించు దనుకమనమీలతాగృహమున వేచియుందము (వయియుత్తరీయముతో చెమ్మటలూడ్చుచుందురు.)

జయం—మిత్రమా! మాలేఖార్థములెప్పుడు నీకందియున్నవి?

జయ—ఏమీ! జాబా! కమ్మవచ్చియుండలేదే!

జయం—మరచియుందువా! మొన్న గురుసమ్ముఖమునc జెప్పినసంగతి జ్ఞప్తియున్నదా.

జయ—ఆసంగతివినియే నాయనగారు గ్రహించియుందురు. బాబయ్యగారితో విన్నవించితింకదా?

జయం—విన్నవించుట కేమివింత. విద్యాసమాప్తియైన కార్యమున మనముభయులము గురుని, జ్ఞానసందాయకుని సత్కరించుట సముచితముకదా.

జయ—ఆహా! అవశ్యాచరణీయము.

చ. గురుకులవాసమున్ సలిపి కొంచక విద్దలనెల్లదేరియా
తరిగురుపాదపూజల విధావిధినిన్ బొనరించుటెంతయున్

గురుతరముక్తి దాయకమగు నగద శిష్యులపాల యంతవా
రరుదెపుమోదమ ద ఘనమైన యభీప్సితసిద్ధిబొందగన్.

జయం—అట్టియవకాశము నాకులభింపదాయెననియే వగచుచున్నాను. మావర్తమానములేల యందవాకో—.

జయ—మిత్రసత్తమా! అందకతడయతేను పితృవాక్యపరిపాలనార్థమై యిష్టములేకయు బాజారములలో తలదాచుకోవలసివచ్చినది

జయం—అపరతారకనాముడవగుదువు.

జయ—త్రేతావంశసంజాతులగు మాకుమారమహీపతులకు లక్ష్మణత్వము ప్రాప్తింపనిచ్ఛగించుచో.

జయం—నీసమయస్ఫూర్తి పరంపరాయమానమగుగాక. బ్రాహ్మణవాక్యము రిత్తవోవునే. అన్నదులకీయుద్యానవనవిహారము మాత్రము సంసిద్ధిమైనది.

జయ—(పర్యాలోచించి) రాకుమారా! అవ్యక్తకంఠధ్వను లాలకింతురుగదా. శుకపికశారికానిస్వనము లమించియున్నది.

జయం—(ఆలకించి) మిత్రమా! నీటవెల్లువలయో మందములయాని లయములయో సందడులగునోపు.

జయ—వేణుకాకుతిధ్వానమా! కాదు. స్త్రీకంఠము విస్పష్టముగా వినవచ్చుచున్నది.

జయం—రాజోద్యానవనమునకు పురమమాత్రవిహారయోగ్యమగు పట్టునకు, ఇట్టివిజనప్రదేశమునకు, ఒక్కనారీలలామవచ్చుటయు, ఆలసించుటయునెల్ల.

జయ—అట్లయిన నాథ్రమయగు లేనిచో వనకాంతయైయుండును కాదే ఏలాతుడుంగము పొంతలనొకవ్యక్తి పొడగట్టుచున్నది. భల్లాంగనకాదుగా.

జయం—ముఖవిలాసముగాంచ చిరపరిచితగానున్నది.

జయ—విష్ణ్వంశసంభూతులగు వారలెఱుఁగనివెవ్వికలవ్వా?

జయం—ఆర్తనిదానమైనచో సత్వరమె యోచింపనగును.

జయ—మీపరోపకార పారీణతను గుణపాత్రముగా గ్రహించి యావ
వృత్తాంతము సమూలముగాఁ దెలిసివత్తును.

ఉ. ఎవ్వతెవీవు భీతిహరిణేక్షణ యౌవనసీమతోటలే
కివ్విధియొంటనుంటఁ గతమెయ్యది కోకిలనిస్వనంబునుం
జివ్వకుఁ బిల్చుమాదిరి విశేషమహత్వము లుప్పతిల్లగా
మవ్వపుగీతికాకళల మాపయిరువ్వుటదేల తెల్పవే.

నీనామధేయమును సార్థకంబగు సువర్ణాక్షరములఁ దెల్పి మారాకుమా
రుని యుత్సాహమునుదీర్ప నీరాకఁదెలుపు పనిగొంటిని దుర్మా
ర్గులగు వనపాలు రెవ్వరు భీతిఁగొల్పరుకదా?

జయం—మిత్రమా! క్షణములో రమ్మన్న యుగములో వచ్చితివి. ఏమిం
తతడవయ్యెనూ మిడియోడలో కుచ్చెమటలువట్టె యేమరి
నిద్రించియుందువా?

జయ—మిత్రమా! దప్పిగొని నీరమానియుంటిని ఆకన్నమిన్న ఏమి
సమత్తరమిచ్చియున్నది?

జయం—ఏమిది! అందుకైకదా నిను బుచ్చియుంటిని.

జయ—రాకుమారా! ఏమిముగ్ధత్వము నటించెదవు ఆమెముఖశిలాసో
ము సుపరిచితమనియుంటివికదా. ఆమెవ్యక్తియపూర్వమని వాది
పెదవేల?

జయం—రానిమ్ము ఆమె యొంటరాకతంబేమొ కనుగొనుమనికదా
నాకోరిక. ఆమె యదృశ్యముగా కారణమేమి?

జయ—నిగ్రహానుగ్రహా సమర్థులుకదా భూవరులు ఆవ్యక్తిమీకు
సుపరిచిత. నామూఢత్వమును బరీక్షింపనోయని పంపియుం

ము. లేనిచో నీసందేశార్థము ల యర్థమేమగును. యువరాజ కటాక్షమింతలో వ్యక్తమయినది.

జయం—నెచ్చెలీ! ఏమిభ్రాంతి! కలయా ఆమిన్నయిటుదెచ్చి యీాక మ్మ నీకిచ్చినదననిమ్ము. ఏమకట పర్యాలోచింతము.

జయ—ఆర్యా! ముంజేతికంకణములఁజూడ ముకురమేల? ఈచిత్రించిన యంగుళీయకము నీయది కాదా.

జయం—సరెపో. నీదోషారోపణ పరమాంగీకారమేయగును. ఆమె నాకుపరిచిత, నీవెఱుంగని నూత్నవ్యక్తి. అగుచో నీయుత్తరీయమునసిమిడియున్న వాక్యార్థము లోకపరి పరిశీలించి నీని రాధారమగు వాదమును సమర్థించుము.

(ఉభయులు జాబులఁబరీక్షింతురు.)

జయం—జయా! ఆహా! మాయలోకమా! పాడుసృష్టినిర్మాణమా! అకారణవైరములఁ గల్పించి యనంతస్నేహవల్లికలఁ దనమాయాచాతురుని ఖండించి నీదూతపనిబట్టి తీరవలయు—

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

సంగీత

జయంతజయపాలము

[రాచనగరు, పరివేశము.-వసంతసేన, గుణశర్మ]

గుణ—(స్వగతం) మిత్రభేదముపుట్టింతునని వాగ్దత్త మొనర్చి వేశ్యమాత వెడలియున్నది స్వరూపభేదములుదక్క యన్యోన్యమనస్కులగు చిరంజీవుల మధ్యనిభేదోపాయంబున నేయుపాయంబు వాటిల్లునో తదనుకూలముగా డింభకులజాడ గానరాకున్నది సందర్భమగుటకుపూర్వమే తప్పించుకొనియుందురా. మంజువాణినిబిల్వనంపెదనుగాక, (విలోకించి) ఓహో వేశ్యమాతా! నీకునూరేండ్లకునాకు వేయేండ్లు. వసంతసేనా నీవీ తెరచాటున వేచియున్నట్లే యనుకొన్నంతలో వచ్చియుంటివే. ఏమీసాక్షాత్కారము

సీ. మేఘమాలికనుండి మెరువడిగైకొన్న
యపురూపముద్రయో యన్నసొబగు
ఆకాశవీధుల నడయాడుపుష్పవం
తులమేలురా రాబట్టగలుగుడంబు
చదలేటిమీఁగడల్ సానకుగైబూన్చి
యచ్చుదీర్చిన సొబఁగైనరంగు
పిల్లతెమ్మరలలో చల్లతనంబేర్చి
యల్లిందిదెచ్చినయట్టిమొలక

గీ సౌకుమార్యము మార్దవ సౌష్ఠవములు
జాతినిర్మించి యొకవేశ్య జాతమంచు
భువినిపుట్టింప బోలునీబోటువేశ్య
మాత లేకకల్లునె రాజరీతులెందు.

వసం—మంత్రిపుంగవా! నాయందటి వాత్సల్య గౌరవములచేనట్లు వచ్చు చుగాక. రాజరీతులకెల్ల యెల్లయని ప్రఖ్యాతులవడసి రాజత్వ సంసిద్ధినందిన రాజమాన్యులగు పెగ్గడలసమక్షమున వారిదివ్యద ర్శనభాగ్యమే మోక్షప్రదమని పాదారవిందములం బ్రణుతియొన ర్చిజీవితార్థముల కృతార్థనగు దేవరసేవకు రాలినింతగా నభినం దింపవలెనా!

చ బలములగూర్చి శాత్రవులవర్గముగూల్చుట యాగుణంబునన్
కలగినసాటి భూవరులగండడగించుట యాగుణంబుచే
తొలగిన దుష్టవర్తనులతో వెనుకాడివధించుటందురా
యలజడిమాన్పుటా సులభమైనది నోటికి మాటలేకదా.

గుణ—అటులయిన మాట్లాడిననోటిముత్తెములు రాలునని యేకదా మంజువాణిమాయాజ్ఞనుల్లంఘించినది. పరోపకార పారీణత్వమే పరమావధికావలెంగాక. మానవప్రయోజన మంతకు మించి యేమున్నది?

గీ. స్వచ్ఛమానీరముసకయి జలదములను
పండ్లనిమ్మని యీవృక్షవర్గములను
ప్రాణమిమ్మని యీమందపవనములను
బుచ్చెనెవ్వడుపకృతులం బోలుగాని

వసం—ఆర్యా! నాయుపకారబుద్ధికై సాహసించి పలికినమీానుడులే వృత్తిబూనిన కేవలస్త్రీప్రవృత్తులకెట్లుచెల్లును? మంజువాణి ది వాణముసకు హితవుజేయనీపంపు నేవగించియుండును, కావున

వడికారథికార్యరమని మెంచకుంద్రిగాక.

సీ. ఒకసారి కనుగొన్న నొక కొంత సిగ్గుతో
తలవాంచి మెత్తని తలిరుబోడి
ఒకపరి మాట్లాడి యుత్తరం బిమ్మన్న
నోరువిప్ప గరాని కీరవాణి
పరిచయస్థులు హాస్య భాషలం బ్రాడాడ
గోపంబు గదిరెను కువలయాక్షి
రసికసల్లాపముల్ బ్రహ్మాండముగఁ జేసి
విదళించి చరియించు వెలది మిన్న
గీ. వేశ్యమాతకైన వివరించి మానసం
బీయలేని చిరుత ప్రాయమన్న
మంజువాణివలన మనకార్యసంసిద్ధి
యగుటకల్ల నెరుమె మిగులుగాని.

గుణ—వసంతా! నెరుముల కేమి రాజ్యనిర్వాహణమంతయు నొకగొప్ప నేరము. నేరము నేర్పులలో దొసంగులీలోకమునకు లోకాధీశ్వరులకు లోకులకెల్ల నేరమె యే పౌరుషత్వము వహించినది. నెరమే జ్ఞానశక్తి దాల్చినది. దైవస్వభావికమగు గుణలేశమును గ్రహించినఁజాలు.

సీ. నెరమొనర్చినగాని నింగిని గ్రహములు
దేకించి పోవు రాత్రిందివములు
నెరమొనర్చినగాని నీరజాప్తునిప్రీతి
ఘటియింపరాదు మేఘాళిపంక్తి
నెరమొనర్చినగాని నిల్వనీరగు నల్లు
మబ్బు వెన్నంటను మారుతంబు

సరసమునొర్చినఁగాని నిండుజీవము తోఁపిం
గదు పాముఁగసిబట్టి గాలిమేత

గీ. సరసమున నెరాక మనయుక్తి నేర్పులెల్ల
సరసమున నెరాక యీద్యూతి నియతమెల్ల
దీర్చిబుత్తెంచుమంచు నర్థించుటెల్ల
సరసమె మాజయంతి జయపాలురమమతలు.

వసం—ఆర్యోత్తమా! అధికారులు-కడుంగడు నిగ్రహానుగ్రహసమర్థులు-నయిమిక్కిలి పురుషశ్రేష్ఠులు.

చ. కలిమియుపౌరుషంబు నధికారము నేర్పును ధీప్రయుక్తియుఁ
దెలుపువ ప్రాపకంబుఁగల మిన్నలచెంగట స్త్రీప్రయోజనం
బులకువికాసమెల్లగు నభోస్థలిచుక్కల తేజమిందు నే
జ్వలనునికాంతిముందు ప్రభుశక్తినిఁ దార్కొనసూత్మ్నసాధ్యమే.

గుణ—వసంతసేనా! నీయుపకారమల్పమనియు మీమంజువాణిగాఁనించి నది యకార్యమనియు-స్త్రీలువస్తుమాత్రప్రియుక్తలనియు-మాతికలు నీతివిహీనలనియుగర్హించుటకాదు- అన్యోన్యసహాయ్యమీజగము వెంటబుట్టినదని నొక్కవక్కాణించుచుంటిని. అన్యథాతలంప నేల? మన బంగారము మంచిదైన కంసాలినననేల రాయుబారమునకా.

చ. నలదమయంతులిద్దఱి మనంబులగూర్పదె హంసిపిండుమొ
క్కలమున రాఘవేంద్రునికిఁగాదె సహాయముమర్కటంబుఁదా
తులసతియయ్యురక్కసుల గోటు తెమల్పదె కృష్ణకాంతదూ
తలకు వసంతసేనయొకబాలిని జూపితి యింతమెచ్చితిరా.

వసం—దేవా! ఇంతకు తమచిత్తము నాప్రాప్తము. దేవరయాశీర్వాదబలమేనన్నుబురిఁగొల్పి కృతకృత్యఁగా నొనర్చినది.

గుణ—శుభము కృతకృత్యమంగళవాక్యములు విన్న రాజపుంగవుఁడు నీప్రతిజ్ఞావిశేషంబు లుగ్గడించుచున్న నాసంగతి వివరింపనేల కుమారకుల జాడ తెల్పవుగదా.

వసం—దేవా! భవదీయకార్యముపంపున మీరంపు జాబులు గ్రహించి నాచెలియగు పుష్పవతితో సంభాషించుచుంటిని.

గుణ—ఈమె మనరహస్యము రాకుమారులకు మునుని వేదించినదా యేమి?

వసం—నెచ్చెలికదాయని మీజాబులో మెఱుగా నేరున వివరించియుంటిని నాకుపాయ మొనర్పుమని యర్థించియుంటిని.

గుణ—అటులయిన పుష్పవతివల్ల కార్యసాధనమైనదందువా?

వసం—దేవా! మన్నింపుడు ఈకార్యభారము ఈప్రత్యేక గౌరవమున కయి యామె నాయెడ యాంతరంగిక ద్వేషమూని యుండవచ్చును.

గుణ—అన్యోన్యద్వేషములు నారీమణులపట్ల సయిజసిద్ధములుకదా మన కేవిఘాత సంభవించినది?

వసం—నిష్కారణ వైరమూనిన తానొకటితలఁచిన దైవమొండుదలం పకుండునా.

చ. కొనగొని నాకె గౌరవము గూర్పగనేలనియాగ్రహంబులో
నునికి భరింపలేక వెగటుల్ దెగమ్రింగగలేక తోడుతో
చనియట రాజపుత్రికులజక్కని నాపయి లేనినేరముల్
తనుగవచింపనేల కలుదాచిన వెండిలి యడ్డనేర్చునే.

గుణ—ఏమి! ఎవరిపై ఏమనిచెప్పియున్నది. మాసమయమున కేలరావింపనైతివి? ఇంతమిత్రద్రోహమేల నైతుము.

వసం—ఆర్యా! అసూయాపరవశత్వమునఁజేసి తనబుద్ధిజాడ్యత తెల్లమయ్యెనుగాని "కుక్క మొరగిన జంగముపరపతిపోవునా" నైజబుద్ధికి లొట్టకంటికి మందేమున్నది.

గీ. సూర్యచంద్రములను స్పృశించురాహువు
గగనమందు నేమి కారణమున
మృగములెల్లబట్టి తెగటార్చుశబరుఁడు
హేతువేమి పాపజాతులకును.

గుణ—వసంతా! ఏమి నీవెఱ్ఱివైరాగ్యములు పూర్వకాలపుమాటలు. తొందఱపడిరి యీనరి వెల్లికాదా! నీచెలిమినిసాకుగా నుపేక్షించి వీడిబుచ్చిన యాపై నామె యీనెపమునన దేవైరముఁ బూని యాకరకారముఁ జేయనెంచదా.

గీ. స్వల్పమని బట్టమానిన సర్పమైన
కరువకుండునె యుపకారకలనెఱింగి
అర్పమానిన నిప్పురవంతయైన
కాల్పకుండునె యిల్లుపిన్నాలివేళ.

వసం—బుధవర్యా! పాపముశమించుగాక - దుష్టవర్తనులపాత్రియ...
గుణ - రాజకుమారా ... క్షమింపుము.

(వసంతసేన మూర్ఛపడును)

(తెరలో కలకలము!)

[ప్రవేశము పుష్పవతి రాకుమారులు]

జయ—జయపాలా! నన్నడ్డుకొనరాదు ఈదుష్టబుద్ధిని ఈరకసిని నే మన్నింపను నాచేవదలుము. (ఝళిపించును)

జయ—రాకుమారా! ఆగుమాగు - శాంతివహింపుము రణరంగము కాదిది - రాచనగరు - పరబలముకాదు వేశ్యకాంత.

ఉ. భీకరవైరివీరులన భీతగతిన్ మదకుంజరంబుపై
డీకొనికూల్పసింగమువడిన్ సటియించెడు శాతఖడ్గమీ
మూకలపైనబూన్పవిరమించుట ధర్మమెాగాచపాడియే
శాకులఁజాపి గ్రద్దలనుగాచుట న్యాయమెపౌరషేయమే.

జయం—(ఆగి) మిత్రమా! ఏమనుదువు-భ్రాతృదర్పము కాదందువా, ఈవేశ్యకృత్యముల- అకార్యములనయిపుమనియా-కులఘాతుకు రాండ్రు-ప్రత్యక్ష—

మ. ఒకనిం దార్చి వరించి వేరొకని యింకొక్కండ్రికున్ గూర్చి వే
రొకనిన్ దార్కొని సైగచేసి యొకనిన్ రొక్కంబుకై జేసి వే
రొకనిం హాస్యములాడినిల్పి యొకనిం యోజించి మాట్లాడి వే
రొకనిం బేరముజేసి పోవిడుచు నంతో మాయవేశ్యాంగనల్.

జయ—రాకుమారా! నిక్కమము. లోకజ్ఞానమెఱిఁగిన విద్యావంతు లీవృత్తి నిరసించుట సంభవము - పూర్వాచార పరాయణమగు జగంబున మనకీమాట చెల్లదు.

గీ. మంచిచెడుగులు కాలగర్భంబునందు
జననమొందును లయమందు క్షణములోన
దేశకాలములను మదిఁ దెలిసియుండు
టింతయనుభవ మదియపో యింగితంబు.

గుణ—రాకుమారా! ఏమి ఎచ్చటనుండి యీరాకలు.

జయం, జయ—దండ ప్రణామములు.

గుణ—అఖండ సామ్రాజ్యవైభోగ సిద్ధిరస్తు. చిరాయురస్తు, దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ. జయంతకుమారా ఈ వైరవిహార మేమిటిది. చిరంజీవీ! ఈ కాంతసమాచార మేమి?

జయం—సదివాగ్రణీ! ఈకటికిరానేల నిట్టనిల్వఁ బడియున్న తన్వంగి యెవ్వరూ?

జయ—(ఆత్రము) ఆహా! జయంతా పట్టుపట్టు. దొంగదొరకినది. ఈ మాయయువతి వంటిఁటికుం దేలైనది. మాయలాడి లెమ్ము.

(గద్దించును)

జయం—ఉ. ఆహా యేటికిభీకరమువోయెదువాఁడది దీనినిముట్టినచో
గుణ—నాహాకారముమాను కుమారక యంతయకార్యముకూడదుబో
జయ—ద్రోహంబాదిగమాఁగను స్నేహము దూరమొనర్చినతోషినిఁ
వసం-(లేచి)సాహాయ్యంబవచ్చినదానను స్వామ్యభిమానము చేమిముల౯.

పుష్ప—అక్కా! వసంతా మీయిందరిమధ్య విరోధినినేనా? (కౌఁగలించుకొనును)

వసం—రాజకుమారులారా! సచివాగ్రిణీ! మానేరములసైరింపుడు. పుష్పవతీ నియకారణవైరముచేఁ దగుదండనసంప్రాప్తించినది. ఇకముందయిన మిత్రద్రోహముఁ దలపెట్టకుము.

జయం } బాబయ్యగారి మూలమునఁగాని యీస్త్రీలశిరంగనీ
జయ } తులు గనుగొనియుందుము - మిత్రద్రోహమట.

గుణ—కుమారులారా! వృథాస్త్రీకలహామేల రాజాజ్ఞశిరసావహించి మిమ్మింటివంకఁ ద్రిప్పినందులకు యుభయుల కృత్యములెంతయు సంస్తవనీయములు.

జయం } మీయాంతర్యము గ్రహింపలేక యన్యథాచిత్తమతులైన
జయ } మాకీ వెలదులిర్వురు లోకానుభవమును బ్రబోధించి గురుత్వము వహించిరి.

గుణ—మీపెద్దలు ధన్యులైరి వీరియుపు గురుసత్కార మొనర్చెదేల్పుడు.

జయం—హే మంత్రివర్యా! ముదిమివచ్చునరకి మాఁడుగుణములన్నట్లు దుర్వాంతవైరి వీరసంహానన దీక్షాప్రబోధకమగు నీసితకరవాల ముఁదూసి క్షుద్రవృత్తిని కుత్సింభరత్వముదాల్చుటయు, యోగ్యయువకవంచనా సంచితంబగు హేయజాతిని ఐహికాముష్మిక విదూరుఁడ యంత్రమును

చ. కులటల, దుష్టవర్తనుల, ఘోరపిశాచగణంబుల౯ మనో
మలినకుహూజాతముల మాదిరి వేషులకూర వృత్తుల౯

చలితవిదూష బుద్ధులనిచాచర జమ్ముల వేశ్యకాంతలన్
బలమరి యేఁగూల్పను శుభావహామీతుద కాన్పుపోయినన్.

జయ—రాజకుమారా! బాబయ్యా సిద్ధమతులగు యోగులుసహితము తపోవిఘ్నమొనర్చి యిహపరసాధనములెల్లఁగొల్లగొట్టు వీకావి సంత నంతరింపఁ జేయుచున్న—

మ. తనువుల్ వేరొకపాత్రిణమేకిరియను విశ్వ ందసంపూర్తితో
డనువర్తింతుము మైత్రికిన్ నెలవువాడ నమ్మునే రాచబి
డ్డనకన్ సాహాచవృత్తిమైచని మ్మపాడా బిక్కయుముంగూర్చి భే
దనసాగింతురెస్త్రీలె నీతిగొలపక్ దారొక్కందురేమాకడన్.

గుణ—బాలకులారా! వృథాభిమానములతో నిమిత్తము లేదు. స్త్రీమాత్రముగా గణించి మనకట్టెదుట మూర్తీభవించినకాంత నిరసము జేయుట యొకమగపోడిమి కానేరదుకదా. పైమించియవరాధమగును. కడుదోహమని మువ్మాటికి వక్కాణించెద.

క. మునుకొని కార్యాకార్యం
బనుమానంబేది యిష్టమతివర్తింపన్
గనిపెద్దదిద్దవచ్చిన
వనితనుబోనాడనగునె బాలకులారా.

ఉ. ఒల్లక పిన్న పెద్దలనియొప్పరిగింపులు స్వేచ్ఛవృత్తికిన్
చల్లగజారుమిత్రములసాధ్యులు విందెవసంతసేనమీ
వల్లను దోపకున్నమతివచ్చెనె రాజ్యముపిత్రునాజ్ఞయున్
చెల్లమెసీతివర్తనుల దీరులు స్త్రీలు హసింపనేటికిన్.

పుష్ప—(స్వగతం) ఈవెంగలిముదిదయ్యము లేకున్న మీబుద్ధివిన్యాసము వెల్లడియయ్యెడిని అవకాశమురానిందు ఒకకలగాంచినంత నిదముగవలేదు. (ప్రకాశముగా)

సీ. భీకరకరవాలపేక్షితంబునఁ జెండి
దేవచ్ఛేశతుల్ దీనుమాపి

ఘోరదుర్గంబులుంకువల మేషంబుగా
పెకలింపవచ్చు గుప్పించిముట్టి
నిశ్శేషముగ వనానీకంబు దరియించి
చెరబట్టవచ్చు వంచితులముంచి
అంతర్విభేదంబు లంతరింపగబల్మి
జెండాడవచ్చు వర్జితులబట్టి
గీ. మగతనంబునవెలసిన క్ష్మావరులకు
నాకుపుట్టువు వేశ్యలనాథలన్న
కల్లునేయపరాధముల్ గాకదయలు
తప్పుగల్గినక్షమియింతు ధర్మమెఱిగి.

ద్వితీయరంగము.

పురబాహ్యప్రదేశము—రామయ్య, సుబ్బయ్య.
రైతులు, పౌరులు ప్రవేశము

రామయ్య—(స్వగతం) అబ్బోయి! ఈపాడిపంటాలేని గొడ్డు ఎగసాయాలుకట్టిపెట్టి మెల్లిగా మంత్రిబాబును ఏపడమటావున్నోరెండు తెలిపిపెయ్యాలనుతోలి మాయింటిదానిచేతచెప్పించినా ఆరామందు దయకుదిరి ఈరాచపట్టింపురు తోలుతాడేమో? వన్నాబందీలేక తలతడుముకోవచ్చు (పరికించి) అన్నా! ఎవరు! సుబ్బయ్యేంటి? (ప్రకాశముగా) ఏంటో! పెదకాపూ! జల్లిసీమగిత్తలా! తెగముడుసుకొస్తున్నావు! ఏమన్నా! రాజబితిరికొట్టిన జీలకం వాసనకొట్టుద్ది! రాకడేంటో ఇసేసాలు! (ఆపును)

సుబ్బయ్య—(నవ్వుతూ) బావయ్యా! నీవంటో! గొంగేదిల్లా రుంజు కుంటూవస్తుందే! రాజుగారిపోతకుకున్నాను! ఏంటో బిత్తిరిఅంటా వేటోయి! ఒకేపురి ఊరంతా అట్టుడుకుతుందేను చిన్నరాజుగోరి మాయికనులకి—

రామ—బావా! ఏకాడికి మాకూడొంగలుతోలా! ఈసందట్లోనవి మన బోటిపేదోళ్ళమాటాలకించక ఆముసలిరాజుకే దొమ్మెత్తిందోయి! మాలబోగమోళ్ళకి మాన్యాలిత్తానని సెలికిస్తాడంట! మా గుడ్డిర్నిముత్తాయిచేయిస్తే పనిజరగుద్దామేంటి?

సుబ్బ—ఏనక్కాశిగో! ముసగాడా! ఆ పోడంటే అడివిమనిసి ఓలకమా! నీచెబుసు! రాసూకు తీర్పునసగోళ్ళంట—

రామ—ఏటో! ఏటపోతులన్నీ పెద్దమొగ్గర్లల్లా కమ్మగాకూకుని దిగమింగుతుంటే! మొన్ననాన్నితోలుకొచ్చారంట! బతేటక్కరి

సుబ్బ—అయితే అన్నా! ముసలోడికి సికేంతీపుతీద్ది! రానబోగాన్ని సూసేవంటో! మొసగాడప్పు! ఏటో! సమువుకొన్న ఆడోళ్ళని వెగతీస్తాడంటేటిమంచెయ్య! ఇంతన్యాయమేంటో పబువుకు?

రామ—కాదంటో! రైతులు ఎగమోసిచిత్తుబిగిస్తారని సిన్నరాజువంతులు బయలుదేరి కాపులు తాళంపట్టె గరికిమేయిస్తారంట! ఓయి! ఓనకెండకు బండకెత్తి పడమోత్తుంటే! చల్లగకూకుండే బింకాలుసూడు! కాపంటే కాలిసెప్పచ్చుకుతన్ను-పని,

సుబ్బ—బావా! అయితే! కొంపతీసి మాలబోగందాన్ని ఇంటిమీద ఇసుకల్పరుగందా! సద్దికాటిసుతాయికూడా కరాబవుతాయి! ఏటో సుండాగాజ్యం రైతులకొంపే ముట్టిస్తారేంటో?

రామ—ఏటంటావు. మనకాపోళ్ళకి సుద్దుందా! మొన్నకాదంటో పిల్లరాజుపెళ్ళంటే కట్టంసొప్పక మోగీలు కట్నీలు అందించారు

కళ్లుమూసుకుపోలేదంటో! కటారిటికాడ పాలేరంతైనా అవా డంటోయి గద్దిదిగిన మారాజు మనము గోలెత్తుతే?

సుబ్బ—అయిందికాదంటోతీపు! మాలబోగందానిమంత్రం మారాజు లంగారి తలకెక్కితే! మాలోళ్లంతా మణిపూసలవుతారు! పాలి కాపులు ఎగతన్నితే పెదకాపు కాడెత్తాలి బుజానికి! అప్పుడు దుబ్బుభోజనంచేయాలి పేదోళ్ళు—

రామ—బావా! ఏటోయి! పెదరాజు! బలేగండోడంట! చిన్నరాజు కొంపసాగనివ్వక బోగంలచ్చిని చేరుత్తాడేంచేటో కొడుక్కి- రాజులు మప్పుదలకామోసు మనకొంపలు మనచేటుకట్టాలాతే రముండలపాదు మొకాలికిబొర్లించి ఆటాడించడం.

సుబ్బ—బావా! మనబడిపంతులు కామన్నగాన్ని ఎరుగుదువేంటోయి! మాబల్లమాలినచమతకారిగందా! మొన్న అమ్మోరిజాతరికి పోతే అదే ఊసురోయి! సెవ్వులోసిపోతాయి

రామ—ఏంటీ! ఆపొట్టిపంతులే! రాసోరితో జట్టుగట్టి బసోసిన పిట్టలా బలే చాత్రాలు, ఆటలు, సొపుతాడు. మాఆడోళ్ళు సంద లడితే పంతులుమాటలేసెప్పి కడుపుబ్బేలా నగుతారు!

సుబ్బ—(దిక్కులచూచి) అయ్యా! రాసుగోరికొత్తకోడలు బలేకిల్లాడి అంటబాబూ! కులపోరికోపట్టుపగ్గాలులేవంట పెద్దగోసాలు పౌరుసాలు గొప్పోగంటే బురకాల్లోమజాలంటో!

రామ—(నవ్వుచూ) అదుగదీ! అలాసొప్పవేమ్ అంతపట్టింపుగందా అనిసొప్పూ! మాలబోగందిరాకడా! మంత్రియ్యాసానిటక్కులు! అయితేబాబూ! తెలియకఅడుగుతా రాసబిడ్డకు సెత్తిపట్టిందంట- అదిరాచబలికోరిందట-అందుకే మనకర్మంకాలి పంటలు ఎగతన్ని కాపోళ్ళజల్మం కాయకష్టాల్లోకి దిగింది!

ద్వితీయాంకము.

సుబ్బ—(నెమ్మదిగా) అన్నా! పొలిమేరలో అసలుసంచాలబాబూ! ఆ చల్లనితల్లి పేలాలికాని ఎక్కడదాగడం (చెంపలువేసికొని) సెత్తి కాదో! పైమెత్తుమరిగితే గొప్పకుటుంబాలోళ్లు పేరెడతారు మనబెమ్మసారిముండలేంటి యీాదెక్కి ఆడుకోడానికి!

రామ—అన్నా! ఈతూరి చిట్టిపంతులు అగిపిస్తే మాపకాడికి తోలుకురా! రెండుపుచ్చొంకాయిలు ఎరేసి మెల్లిగా లాక్కుందారి ఆతమాపాలు! (చూచి) అయ్యా! మనసంగతి ఏంటోయి! బొత్తిగా అద్దాన్నంఉంటుంది! రాసుకి సీమకుట్టదేంటో మొండాడు!

సుబ్బ—(దగ్గుచు) ఏటోయి! ఆళ్లుకూడా సుఖంగాఉండాలంటావా? కొంపకాడపరం కుదురుపడేపరత్రిం రాసపగ, రాసపట్టూ పెదరాజు కునుకుతాడంటోయి ఆడేశాలుసాగనిత్తాడమరి.

రామ—(సంతోషము) బావా! బశే! ఈసందటోకిత్తిలుదాటితే ఆరాచబిడ్డపుణ్యాన్ని నిన్ను పెద్దలకు పెట్టుకొని పంతులుకి సాపుఇత్తూ.

(నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

సంగీత
జయంత జయపాలము.

తృతీయాంకము.

[ప్రదేశము రాజాంతఃపురము మణిమాల చిత్రరేఖ]

మణి — ప్రేయసీ! నీనిమిత్తమై యెదురుచూచి కన్నులు గాయలుగాచి యున్నవి. నాథులన్న విదేశస్థులు - వారివృత్తాంతములయినవా ర్తావహులమూలముగా ప్రతినిత్యమెఱుఁగ సాధ్యమగుచున్నది. కానిఒకయూరబుట్టి ఒకగృహపరిసరముఁ బెంపంది ఒకగురువునొద్దనే విద్యాభ్యాసమొనర్చి - వేయేల? స్వరూపభేదములు దక్క-ఏకమనస్కులమైయున్న మనబాల్యముకూరుము లెల్లమరచి యుంటివో.

సీ. ఏనాఁడు చెలులతో నేకతంబుగఁ గూడి
చేసియున్నామొ భంజికలపెండ్లి
ఏనాఁడుముచ్చటలిగఁ గ్రొత్తవనమున
దినుచునున్నామొ గజ్జనముఁ గూర్చుండి
ఏనాఁడు సైకతా సీకంబులం జేరి
పెట్టియున్నామొగా పిట్టగూండ్లు
ఏనాఁడురాత్రి యుజ్జీలు వైచుకబైల
వెన్నెలకుప్పల వెట్టినాము

గీ. ఎపుడువచ్చారు నాడితిమెపుడుబొమ్మ
పొత్తికలగుట్టితిమి యెపుఁడత్తవారి
కయ్యమాడితి మెపుఁడుకల్లమాట
లాడనేర్పితి శుకపికాలాపములకు.

చిత్రి—నెచ్చలీ! బాలప్రాయమెంత సౌఖ్యదాయకమో భావిజీవిత మంత దుఃఖప్రాయమని యెంచుము. మానవజీవితమెల్ల యొక చిత్రనాటకప్రదర్శనమన్న బాల్యావస్థయంతవిషాదాంతమగును. ఏమిపుణ్యమో - పురుషార్థమో.

సీ. వనవిహారములు జేసి వచ్చియుంటిమికాని
కానరాదయ్యె లోకముల తెరగు
జలకేళిసవరించి జనియుంటిమేకాని
యంతరావర్తము లరయమైతి
గ్రంథముల్ గారించి కవిలిఁబెట్టితిగాని
ధర్మమీమాంస లేదయ్యెమతికి
గవిసెనల్ దెవిలించి గానకళాయుక్తి
పాడినేర్వము కృపా నైభవులను

గీ. శుకములకు నేర్ప పడయము సుకము లెపుడు
అతులసౌభాగ్య వేషంబులను పుడేరి
పొందమైతిమి స్వేచ్ఛయిాబొందితోడ
బాల్యమేటికి బ్రతుకేద భామినులకు.

మణి—చేటీ! స్త్రీజన్మ మపార్థమైనచో నీరోగభోగము లేల ఈసాంసారికములేల రుచిగాంచక ఫలము సేవగించినట్లీమాయాస్వజనమున వివిధాంతరువుల మెట్టినఁగాని యనుభవసోపానమధిరోహింప యత్నించుట. పరిహాసము, ప్రకృతివిరుద్ధము, కడుసాహసము, దైవవంచన, ఆత్మహత్య

సీ. శుకపికశారికా స్తోకసందర్శన
భాగ్యమే దెల్పు దైవతము పెంపు
వివిధఫలావృక్షవీక్షణ లక్ష్యమే
బోధించు పరమార్థములకు దెన్ను
సకలతీర్థాధిక స్నాతకదీక్షయే
ప్రకటించు సర్వజీవములగతులు
సద్గ్రంథపఠన దక్షతయె సంభావించు
భావిజన్మాంతర పాతమెల్ల
గీ. బాల్యసౌఖ్యమె యుఁ స్వేచ్ఛావ్యక్తపరుచు
నాద్యవస్థయె యంత్యంబుకగును ప్రాపు
మొదలవిడనాడి తుదకంపుబడవపడుట
కొమ్మవిడివల్లికను వ్రేలగొంటకాదె.
చెలికత్తెా,
చ. మునుగలఁ గష్టపుంగతుల మూలమునన్ న్నయమేతి ప్రస్తుతం
బనుభవనీయమైన సుఖ మంత మొనర్చుట దేటి న్యాయమీ
మనికి యశాశ్వతంబని విహాయనముల్ శతసంఖ్యలున్నచో
జనునొకొ బెంగపెట్టుక విషాదమునొందుట భావిసంగతిఁ.
చిత్ర—ప్రేయసీ! నీపలుకులెంతయు సంస్తవనీయములే కాక చిన్ననాటి యింపుసొంపులు, సౌకుమార్యము, భోగసౌఖ్యములు, ముద్దులొయ్యారములు వ్యవస్థమై నపిమ్మట రుచించునే. స్త్రీపాయ బద్ధమగు చర్యలంగీకృతముగాని లిదన్యములు గర్హ్యములు, లోకదూష్యములు, ఆముష్మిక నిరాధారములుకదా.
సీ. స్వేచ్ఛావిహారముల్ చేసినయాకాళ్ళు
గజ్జలంది యులకూకాలనడ్డె
నోరితి కంఠోక్తి నూరించుసల్లాప
మార్గమడ్డెనో యడ్డబోసబోటు

నేత్రపర్వముగ మాఁన్నిక్షించుదృక్పథం
బిరికిమేల్ముసుఁగున నింపుదక్షి-
దానప్రతిగ్రహాధార సత్కారమా
కరముఁజేకట్ల జక్కఁగనయ్యొ
గీ. అహాహా! చిన్నటి యవతారమానటింపు
లావిహారములా స్వేచ్ఛాయాముదంబు
లావినోదము లాకాలమల్పగతులు
తిరిగివచ్చునె వచ్చునే తిరిగి నేడు.

మణి—చెలీ! లోకాభిరామాయణము నకేమిగాని నీకొనమాటపై జ్ఞప్తి వచ్చినది. మనరాజ్యవృత్తాంతము లేమియు నుడువవుగదా. ఇంత కాలమునకైన నింగూడి చిన్ననాటగోలె యీమందిరారామ సీమలుసంచరించు భాగ్యము నేటికి తటస్థించినది. నావర్తమానము సుఖసంధాయకమైనదా.

చ. చిలుకనుగోరువంకలు వచించునె నేర్పడు పల్కులెల్లహం
సలు సమయానుకూలముగ సల్పునె నాట్యము నెమ్మిపెంటితో
కలరవముల్ విశేషములగమ్మలగైకొని తెల్పియిచ్చునే
సలలితవారిపూర పరిసర్పితసీమయ ధా ఽహాయమే.

చిత్ర—ప్రేయసీ! నీసమ్మాననవాక్యముల కెంతయు సంతసము. నీవాత్సల్యమునకు మిగులముదమయ్యెను. నిరపేక్షితమును ప్రేమజనితమగు నీమృదుమధుర సంభాషణములువినినంతనే ఈతనువు తన్మయత్వముఁ జెందెనన తత్పూర్వావస్థపునశ్చరణ చేయనేల. మిత్రసమాగమన భాగ్యముచేనీవలె మిత్రసందర్శనభాగ్యముచే నామదియుప్పొంగుచున్నది.

ఉ. ఆకసవీధులంజను సహాగ్రతిగాంచి హాసించుపద్మిర
గార్థ మేనుదాటువిధుదారొగనెచ్చటి మేఘమాలికన్

సాకుగ నెమ్మిత్రుల్పసుదిసర్వము లెచ్చటి వేణుగానముల్
పోకినటించుమిత్రగతి శోభనదాయక మెన్ని జేసినన్.

మణి—చెలీ! తత్కారణముననేకదా, శోభనార్థముల విరించుమని యం టిని. నీముఖవీక్షణముకొంత స్వాత్మరక్షణముగాదోచును. కాలవిపర్యము చేకాదుగా.

సీ. ముఖబింబముదయింప ముచ్చటగాకమ్మ
పల్కువ్రితోక్తిగా పల్కవేమొ
హృదయంబువికసింప హేళనావాక్యముల్
పతిభుటించగ నిష్టపడవదేమొ
శోత్రముల్లాసింప జూపోపుమాటల
నల్లించియొద్దవే యత్నమునన్
కటములల్లదర శృంగారము రెట్టింప
నర్మంబులొల్ల వే మర్మమునన్

గీ. నవ్వవెన్నెలగాయనూ నాడవేమొ
కారణాంతరమున్న నేకాంతమేల
జెప్పవేటికినీకల చిన్నతనము
సచివముల పట్లదాచునే సందియములు

చిత్ర—మణీ! నీయభిమానపురస్సరమగు పల్కులెల్ల నాహృదయసీమ నల్లుకొన్న విషాదపరిసమాప్తమొనర్చినవి.

మణి—విషాదకారణమేల పురుషసహజమగు నీయస్థైర్యము స్త్రీలోకమునకెల్ల కళంకసంజనితముగానున్నది - స్త్రీజన్మయన్న హేయమందు నీయస్వతంత్ర్య సంభాషణములవిన్న - అపూర్వసిద్ధమగు నామనస్సు నహితమొకవింత పరివర్తనజెందునా యను నాశయమునకాస్కారము దోచుచున్నది.

గీ. మంచిసహవాసము నరకటువోనుమంచి
గంధవనమున వేపమునకరణిగాను
దుష్టసంచారమున మంచితొలగిపోవు
రేయిగూడిన చంద్రునిరీతిగాను

చిత్రి—చెలీ! విషాదమును జేకున్నది - రాకొమరికవు - నీవుగా పనిబూని నన్ను రావించు కార్యమేమయియుండునా యని నామనంబున పరిపరివిధాలోచనము లుత్పత్తిల్లుటయే కారణము - ఉభయకుశలోపరి సుమంగుల కెల్ల నిక్షేపములీసూత్రమున నిమిడియున్నవి - ఆడుబడుచుల కన్యథాసౌఖ్యలాభము లేమికలవు?

మ. అరులన్ జెండెడు సాహసంబరిపుసైన్యద్రీప్తి ఖడ్గాహతిన్
దెరలింపంగల ధైర్యమంయు హితుండై దెవ్వాడునాటోపమూ
కరులన్ గూల్చెడు పగ్గియూహాయనములన్ గారింపగా నేర్చుపో
టరులన్ మార్కొనుబీరమూందు పతి పాలించువాడు ప్రియగన్.

మణి—చిత్రిరేఖా! ధైర్యసాహసములతో సుగపోడుములవన్నెగాంచిన మిన్నలుదరకు తదన్యస్త్రీలోకమెల్ల మూర్తిమాత్రమనియా తలంపు.

క. దమయంతిసీతద్రోవది కపులేకు చంద్రమతియు గార్గియహల్యల్
తమజాతినైజరీతుల గమనంబుకీర్తిగసర కాంతావళిలోన్

చిత్రి—ప్రేయసీ! పేరుప్రఖ్యాతులకైగాదు. స్త్రీజనసౌఖ్యసంధాయకమైన మనోనాయకుల యోగక్షేమములేమనకు పరమాహ్లాదకరములు తదితరప్రస్తావము లేల.

సీ. దేహార్థగోప్యంబు దేదీప్యమానంబు
ధర్మసంబంధ మీతాళిబొట్టు
నిర్వివాదాంశంబు నిఖిలాంగభూషంబు
దానవిశేషమీతాళిబొట్టు

నిర్మలతత్వంబు నిశ్చలచిత్తంబు
దైవత్వసిద్ధియీ తాళిబొట్టు
మాంగళ్యదాయంబు మాత్సర్యహీనంబు
తారకమంత్రమీ తాళిబొట్టు
గీ. యువతులకు రతిసౌఖ్యంబు యోగ్యతలకు
పేరటముపేరుగొప్పల బిరుదుబిళ్ళ
పరమపూజ్యంబు ప్రాణముకట్టుకొమ్మ
తాళియేసుమ్మ! యిహపరదాయకంబు.

మణి—చేటీ! ఏమివింత, ఏమిచోద్యము, ఇటుబరికింపుము.

చ. తలపయితాయితుల్ భుజముదండలయందున చిట్టివ్రేళ్ళచం
కలకడవంపుబెత్తము ముఖంబునదీర్చిన పచ్చగంధమా
వలమెడబట్టురక్షలు జటాటవిన్ గురువిందపేర్లుగ
వ్వలముడివైచు మైమఱుపువచ్చగనుంగొను చిత్రరూపమున్.

చిత్ర—ప్రేయసీ! అపూర్వమానవస్వరూపమా భూతమా?

సీ. తలనిండపెరిగిన జిలుగువెండ్రుకలలో
వసియుంచవచ్చును వనమృగములు
మెలివైచి బరిగొన్న మేటికన్బొమలలో
నిరికింపవచ్చును గరకుదర్భ
బోటుమైసాగిన సూటిమీసాలతో
బంధింపవచ్చును మత్తకరిని
బిరుసుగానెదిగిన గరుగుగడ్డములోన
మాటగావచ్చును భాస్కరులను
గీ. కట్టవచ్చును రతులకనకగిరిని
పట్టవచ్చునుదండాన భగణమెల్ల

బూడ్పవచ్చును గవ్వలఁబోసిజలధి
దాల్పవచ్చుమైపూతఁ గంధంపుగొండ.

ఏమిరాచనగరా   రాజబాటయా! మణి   ఎవరురానిచ్చియుండిరి,

గీ. చిన్నజేజిపోలె జేవురుకన్నులు
కోరవిదయ్యమట్లు గొప్పబొట్లు
పెద్దభూతమట్లు మొద్దువేషంబును
వచ్చెకోటశక్తి వలెనదేమొ.

మణి — ప్రేయసీ! చిత్రరేఖా భయమొందకుము పట్టపగ లీయపూరకభయచేతస్కవైన నీయబలాత్వమున కీమాట సార్థకమైనది. రాచనగరేల నిపూర్వోత్తరప్రసంగములేల!

ఉ. దయ్యముభూతమంచు వివిధాజలియింపగ నేల నీమనం
బుయ్యాలరీతి కోటలసమూలముగూల్చి విరోధభూతముల్
గయ్యలఁబూడ్చిదుష్టులనుగాలిచిమాడ్చి యదృష్టసంపదన్
వియ్యముగొన్న రానగరుఁ బేరికివచ్చిన పోతుటీగయేన్.

చిత్ర — మణీ అమ్మా నేనీవికారరూపమునుఁ గాంచలేకున్నాను.

గీ. తిరుగుచున్నవి కన్నులు తేరిచూడ
అదరుచున్నది గుండె కాయమునుగాంచ
పగులుచున్నవి చెవులు భోధ్వనులచేత
మూర్ఛవచ్చెదు నీవెఱబొమ్మజూచి.

మణి — చెలీ! తడయుము (తీవ్రముగా) ఎవరా అక్కడా.

[ప్రవేశము — కోయదంపతులు]

అంబాపలుకు, జగదంబాపలుకు, యక్షిణీపలుకు, కామినీపలుకు (ఊ) ఛా ముండాపలుకు, (డ,డ,డ,డ్డా) కనకదుర్గాపలుకు (రా రా) ఇంటిశక్తీపలుకు, మళయాలమంత్రిపలుకు, చల్లగపలుకు [అశ్యే] మెల్లగపలుకు, [సై] తిన్నగపలుకు దేవి, రమ్మనిపలుకు

(అరే) బిచాణాపోతా, అరే, పిశాచీవాడా, అరే, పెచ్చాడీపీరా, అరే, బిడారిగుంటా, అయ్యే కొమ్మ్యాడిసాని, రాగాళ్ళోరి, వంకలసాని మరిడిజిత్తుల మాలొచ్చమ్మ, అయ్యవారలుమాదేవొమ్మ, అల్లల్లాడే కోడిబావడా, (బు భో, బూ) అసె కొయ్యసాని, మరిమనమొచ్చిం దంటే, అడవులుకావూ, గట్టలుకావూ. పుంతలుకావూ.

లక్ష్మి—మరేమంటావురాదొరా.

కో—ఛీ కలారిముండా (తిన్నను) పైడిముచ్చెల నీరుణ్ణంటే, పల్కావేమి, ఛాశక్తియుంటే, నాజి రాజ్యాలు, గెలిచినరాజుల్లోపేరున్న పేరంటాల్లో యీరానపమసుఖండంగా (నై) యీరాచబిడ్డలుండంగా (నై) యీరాజ్యమేలేదొరసానులుండంగా చక్కని యంత్రిపక్షినిచూపి, ఒకమాటపలుకరుకోమ చెప్పవే, సానీ.

[లేడిచర్మముపై మణి, చిత్రిలు గూర్చుందురు]

మణి—ఒరే అబ్బి! మీమాటబట్టిచెప్పిట్టె మీరువచ్చిన పనియేదో చెప్పండి. ఈవేషముచూస్తే నూబోట్లకు విన్వోరగానుంది.

చిత్రి—ప్రియా! రామాయణములో పిసుగపలవేట్లాటవలె మనపిచ్చివాళ్లు చెప్పుకొనుటేమి. ఈ నుమాంత్రిముతేమి

మణి—చెలీ! అత్రిముపడనేల ఇల్లనమ్మకొనవచ్చినట్లు పరస్థలవాసిమైనట్లు కొత్తవారి సాంగత్యమట్లు ఇంతలేగిరింపవేల! మొక్కనపడెదవేల?

చిత్రి—ప్రాణమిత్రిములందు విభేదమెందులకు కాలవ్యవస్థలచే మన తొల్లిటిస్వేచ్ఛలెల్ల యీమాయసాంసారికావస్థ ననుసరించి నూత్నపరిణామమొందుట సహజముకదా.

శ్లో. పంచభూతములునుద్వాదశార్కులుజంతు
పక్షివర్గములును పర్వతములు

భూతదాత్రియెల్ల బోవును కాలాను
గుణముగా నుమార్పు గొనుచు నెపుడు

మణి—సరి! పనిగల్గినయెడ మనము కాలానుగుణ్యముగా వర్తింపకతప్ప నిసరి సాంగత్యసంతోషముకంటె ముఖ్యకార్యములున్నయెడ నేను వివరించుటదేల.

చిత్రి—చెలీ! నీవంతనిష్ఠురములాడుదువని శ్రీపృథమున నే మన్నింపుమని ప్రార్థించియున్నదని వివరించియుంటిని.

గీ కలిమియుంటవయసు కలిమియుండుటబంధు
కలిమియుంటహితవు గలిగియుంట
కలిగియుంట మనసు కలకాలముందునా
కలిమిపైని భక్తి కలిమిగొల్లు

మణి—ఏరా అబ్బీ! ఏమిటీ వేషం మనుష్యుల్ని వెళ్ళనిస్తారా లేదా. హజారంలో గంట మోగింది. ఆలస్యమవుతోంది ఏంపని.

కో-దా—అమ్మయ్యా! రాసబిడ్డలూ, అయినింటపడుసులూ, వయసులో కన్నెలూ, వయ్యారిభామలూ, పట్నానికానిపట్నాలు, దారికానిదార్లు, తొక్కరానితోవలు, మొక్కరానిదేవళ్ళూ పడరానిపాట్లతో ఎక్కడివాళ్ళమో మాకోయసానిమొగం చూడండిబాబూ మాపుణ్యా డొక్కలుసూడండిబాబూ.

చిత్రి—అన్నవస్త్రములు కావలయునా ఏమి?

కో-సా—అమ్మా! దయగలసాములు దొడ్డబిడ్డలు కంచెల్లో గట్లల్లో గడిపేటోళ్ళకి మాఏనుఖుండిలకో, మాగాడిదగంతలలో, మాపుండులసంచికో, మాకట్టుబంగారికో, మాగుంట పేరత్తి మాసిరిగలదేవరపైనిపెట్టిమా దొరమీదఒట్టు. మామాలచ్చిందే విచ్చిందని నినుతలచుగుంటా, ఈకొండనాగులోనాంత్రిం ఈ మచ్చికపీడారియేరుముక్క ధరించుడి.

(ఒక తాయెత్తుదీసి ప్రసాదించును.)

మణి—చిత్రా! నాకింతచేఁ భయముకాని యడవికోయలు దంపతులు. ఎచ్చటివనదుర్గములనుండి యేకతంబ యింత దవ్వు కాల్నడ వచ్చియుంటిరోచూఁడు. వారిబాహ్యాహ్వాదయములు గాంచుము. స్వరూపమాత్రసందర్శనమున గుణనిర్దేశముఁ జేయఁజెల్లునే.

గీ. పెద్దదయ్యును భానుఁడే పొద్దుదెచ్చు
చిన్నదైనను నిప్పుకల్ క్షితినిఁగాల్చు
వస్తుగుణజాతమే యెంచవలెనుగాని
రూపములగాంచి భ్రమియింపఁ దోపదెందు.

చిత్ర—దొరా! మీరేయింటివారు మీవిద్యలేమి మాస్త్రీజనములకు మీబోటియాటవికులవలనే ప్రయోజనముకద్దు.

కో. దొ—అమ్మా! మాసానివలుకులాలకించండి. పెద్దలన్న పేరంటాళ్ళన్నా ఏయెక్క కొండదేవతలూ- నూటొక్క దేవతల్లో- పన్నిద్దరు వరదేవతల్లో- అమ్మా! ఒక్కసామెతో సొప్పమో వేరొక్కమనుసో ఈయెక్క పీడో పిశాచమో ఏమో! పింజారీ, మాసాని వలుకిసండి (ఛీ-బ-ళా-రేహైయ్)

సా—(హస్తములగ్రహించి) ఓ ఈరమాతల్లా అక్కుపెటిగోడా! ఆదినారాయుడా! మనదొరమీసాలుచూడు. గాజుపూసలా-వాటం జూడూ, (అల్లల్లల్లా) భూత, భేతాళ - శాకినీ ఢాకినీ, (అమ్మోర్లను - పట్టవోయీదొరా, నీమొగపౌరుషమవు తేనూ ఇదే తాబోందు - (మాపేరుజెప్పుకోండి)

చిత్ర—సానీ! మాపిశాచపీడలకొకటేమందుకాని . మీరుప్రశ్నలు చెప్పగలరా, శకునము చేతనగునా.

సాని—దొరా! మామనసులోనున్న తలంపులను చెప్పగలవా?

చిత్ర—నెచ్చెలీ! వీరలు దూరదేశసమాచారములేమైనా తెలిగింపగలరేమో—ఈవీరకడియముల పుణ్యమా...

మణి—అబ్బీ! మాకుకడియము లగత్యము లేదు. నీకు కర్ణపిసా లో ప్ర
వేశమేమైన యున్న యెడల సదర్శనమియ్యి.
దో—హ్రాం, హ్రీం, హ్రైం, ఘ్రాం, శాకిని, క్రీం, పింజారీ, యాం,
వైశక్తి, సాం, జగదేశ్వరీ, పుంజా, పెట్టా, కుండా, కాయా.
అదిగో దొరముఖంచూడండి. నిజంచెప్పమన్నారూ - అదిగో
నామూలామూసానిమూలా - అదిగో పూజారిని తలచుగుంటారు
మరీ - మరీ - ఆపుంజులటారమ్మ - బలేపుజున్నదీ.
చిత్రి—సానీ! నీచేటకకునమా - పోదా - ఇంటికద్దిళ్లా మణిమాల
మాయింటి వర్తమానములను చెప్పగలవా?
దో-సా—అయ్యా! దొరగారూ - ఆలకించారా - మీహస్తకంక
ణాలచేయిపట్టి - అల్లదుగో కుండంటిబిడ్డలు - పోతుమీసాల
సాములరుగో అస్తమద్దొల్లోకనిపిస్తాండారు.
మణి—(హజారమున గంటానాదము) అబ్బీ! మీతోమాట్లాడవలెను
సావకాశముగా - మాదివాణంవారి శెలవుమీద బత్తెము లు
సెలవుచేసికొండి నచ్చెలీ! నీపూజకు వేళమించినట్లున్నది.
చిత్రి—ఒకసారి తిర్గిదర్శనము కావలసియున్నది
మణి—ఈకోటఃలహస్తలాఘవ కరలాఘవాదివిద్యలకు సభజేయుంతము
కోదం—అంబాహిసాక్ హేంభరే కూళ జయ్సీతారాం.

ద్వి తీ య ర ం గ ము.

[ప్రదేశము మేదరమెట్ట, ప్రవేశము పుష్పవతి, కోయదొర.]

కామన్నపంతులు—(మందహాసముతో) రవ్వలరాణీ! చూచితివికదా?
నామజా? మణిమాలను ఒక్కగుక్కలో గుమ్మెత్తించిన నం

గతి తెలిసినదా? నేనంటే ఏదో ఆటామాటీ బడివంతులు, వసంతసేన ప్రేమాస్పదులగు కంతులు జయంతులు మహామంత్రి గంధరులని టప్పుకొట్టిన మాట నీమొఖము మీదనే ఒప్పు చెప్పలేదా.

పుష్ప—ప్రియా! మీరంటే బ్రాహ్మణోత్తములు, పూర్వం శ్రీరా మునితో మహాయుద్ధంచేసి రావణాబ్రహ్మ చాలించిన అవతా రమునకు మీరంటే అంశావతారం గనుక నామాట వడ్డితో ఒప్పగించే సమర్థుము.

ఆ. వె. లేనితంపుపెట్టి మానినీ చోరుఁడై
రావణుఁడు ముందు చేవదక్క
గురుపదమ్ము వట్టి కురుకులంబాడి మ
ట్టంటుజేసె ద్రోణియార్తిమించి.

కామ—అవునులే వెధవకు నమస్కరిస్తే నన్నుపోలి బ్రదుకుమన్న దట. దానిబ్రతుకె తో నిబ్బరమనుకొని. అయిన విద్యాబుద్ధు లన్నియు వినియోగించి నీవంటి రసికురాలి సేవకు మరిగితే ఏమిమర్యాద నిలుస్తుంది? ఎదురవుతే తల కుమ్ములాట, వెను తిరిగినచో మోకాలుపోట్లు తప్ప

కం. విద్యయు విత్తము కులముఁ
సద్యశముం బొందుతగిన స్థలములయందుఁ
ఖద్యోతములాసించునొ
విద్యుద్దీపంపు పెంపువెలసిన చోటన్.

పుష్ప—నాథా! నావాక్చాతుర్యములేనిదే, మణిమాల! అపూర్వ శృంగారవతి, మీమాటలలో రొక్కముగా చిక్కనదనుకొం దురా? పైమిక్కిలి యీబ్రహ్మకాయ లంపటము చిత్రలేఖ వైఖరిచూడగా నామనస్సు నిదానము తప్పుచునేయున్నది.

ఏమిబుద్ధిమాంద్యము.

ఉ. రాజకోలంబటంచు జనరంజనకీర్తి తిరస్కరించి పై
కోచకు లోంగదీసినను కుర్రంగరదేమి విచిత్రమోకదా
వాచిన మోముతో దిరిగి వారి దివాణము సేవఁజేయుటల్
కోచెలపాతరాయలకు గోష్యము జెల్లునె, మాకుబోంట్లకున్.

కామ—ప్రేయసీ! నీమాయిమాటలకు లోంగదనికదా! మాచిత్రలేఖను తిట్టడము. నాచనువ్వనఁ జేసికదా! వసంతసేన పరిచయముకల్గినది అందులకైన సంసించి మాబ్రాహ్మణకులమును రవ్వపెట్టకు నీపుణ్యమాయెను! ఏమందువా!

గీ. కీటకమ్ముదెచ్చి గూటిలో ఘోషింప
భ్రమనుజేసి క్రిమియు భ్రమరమయ్యె
శతృమధ్యమందు చర్చలు ఘటియింప
మనఘనంబ యెదిరి మర్మమగును.

భ్రమర కీటక న్యాయమున మనమన్యోపార్జితములగు మర్మభేదముల చర్చించుట తర్కించుటకంటె స్వశక్తిప్రయోగించుట తగును.

పుష్ప—నాథా! అన్నిటికి తమదేభారము. మణిమాల చిత్రరేఖలు ఇంతపైకలియుభాగ్యమబ్బను. మనప్రసంగచమత్కారము గ్రహించిన చిత్రరేఖ బహుధన్యురాలు!

కామ—ఓసీ! వెర్రిబ్రాహ్మణికి ఒకనేళకోపమువచ్చునేమో స్వకులాభిమానమనియెంచి నీమెత్తనిమాటలు ఆవులించిన ప్రేవులు లెక్కపెట్టువానిమందునామత్తుమందులు!

ఆ. వె. తానెపెద్దనంచు దైవదాసీనంచు
గసికుహాతమునొల్లరామిజేయు

దానిగర్వముడప బూనినకామన్న
వంతులింతసేదు భాగ్యమనరు!

తరములనుండి సాంప్రదాయసిద్ధమయి లోకాచారమై బాహ్యమైన తనవంశాచారవిరుద్ధములకుఁ బూనుకొన్న తానేమో దేవదాసీయన్న నామముంచుకొమ్మలు తిరిగినవని స్నేహమిచ్చగింపదా! ఈదైవదాస్యములహక్కు భుక్తము లేర్పర్చిన వారెల్ల నేటికి మెట్టవేదాంతము బోధించుట మాచేతకానితనముకాదా!

పుష్ప—ప్రియా! మీభక్తివిశ్వాసములకు తగినట్లు ప్రవర్తించినప్పుడు కదా! నాయనురక్తి తెల్లమగును. తినబోవురుచి, దిగబోవులోతు నకు దీర్ఘాలోచనమేల! ముందుకర్తవ్యము సాగనిందు; ఇదిగో రహస్యగృహము! అదిగో మేదరిమెట్ట! మనపూర్వాచారమిట సాగించుటసాఫల్యము. మీకు భాగ్రబుద్ధికిఁ దగుపనిపట్టినది.

గీ. రాజపుత్రులు తమలోబోరాడిస్నేహ
బంధములువీడవలయును భార్యలట్లు
మణియుమేదరిపొత్తున మానసమ్ము
వీడిభర్తను పోకార్చివేయవలయు.

అప్పుడుకదా! నారొట్టె నేతిసంజుళ్ళతో నచ్చిపాలఃరహాన్న ము కుడుపుల మాసాంప్రదాయపు తెరబొమ్మయాం వసంత సేన యెదుటిమేడముంగిటనే కడుపార గుటకలువేసి ఉగ్రమింగు భాగ్యమబ్బును.

కామ—భలే! ఇప్పుడు నాదారికివచ్చితివి. మెచ్చితిని నాతొలిమేలిక సారివని పుష్పవతీ! అంటదిట్టనేయుగుదువు. ఈమేదరవెంకేశునకు మనము తిరుమంత్రోపదేశముచేయవలయునుగదా!

గీ. మంత్రులంత్రిమ్ములకు లోంగుమహితలమ్ము
రాచపట్టియమనకు బిరానవశము
ఆలుసూలునెరుంగని యల్లికాడు
వశముగాకున్న మనయింటికిశముగాదె.

(ప్రకాశముగా పుష్పవతిపై) ప్రేయసీ! ఈప్రతిజ్ఞాభంగమైన నెండొకరింగాడుటకల్లయనుము ఆదుష్టాత్మురాలి విటనిరసనమె త్తినప్పుడెల్ల నాకన్ను మెఱుపుచునేయున్నది. అదిగో! దృష్టి సారించిచూచుము. (చూపును) పుష్ప! (మందహాసముతో) నాథా! సూర్యాస్తమయముకదా! మేదరుల కోలాహలము లంను దృగ్గోచరము. మన విజయమే సూచితము.

గీ. మేదరుల యార్భటమ్మున మేదినిపతి
సూర్యుడస్తాద్రి గుచ్చోట సుక్కినట్లు
బడును మణిమాల బీరెండమునగలోన
మేలిమసుగుల చీకట్లు దూలిపోవు.

సర్వలోక శృంగారప్రిదాతయగు నాకళాపూర్ణుడు సార్థకాఖ్యుడై నిజ జాతీయ పతాకోత్సవమ్ము నుల్లోకవినోదమ్ము జేయు సందర్భ మునసోయన నుద్విజోత్తముల దీర్ఘాశీస్సులు కలకలారావములు కర్ణపేయములగుచున్నవి. నాథా! ఆముల్లోకముల పాలవెల్లిని జాబిల్లినినమ్మ మాకళావతులు మరియు టబ్బురమందురా! గృహపతులు సహితము చంద్రోపలంబననేర్పరా?

కామ—ప్రేయసీ! నీవా పుష్పవతివి, ఆతడా చంద్రహాసుడు, నేనం దువా? కాముకుండను. ముందున్నదా క్రియాలంపటమగు రాత్రించర్యము. త్రిమూర్తిస్వరూపమగు నీభీభత్సమున కధి

ష్టాన దేవతలగు వెంకేసు... పాటు మణిమాలను జతకల్పిన పిమ్మటంగదా నీ నా పౌరుషేం...ములు (చిల్, చియ్, తుమ్మును.)

పుష్ప—(నిదానించి) నాథా! ఆతుర...వలదు. ముమ్మాటికి విజయము (స్ఫురణ) జ్ఞప్తికివచ్చి...తుమ్మి...పుడు.

గీ. రోగితుమ్మిన వ్యాధులు నీగిపోవు
రాజుతుమ్మిన సభలోన వ్యాజమగును
పడతి తుమ్మిన ప్రేమంపు భర్త గవయు
నాత్మతుతమెల్ల విజయమ్మునంద జేయు.

పెద్దల శాస్త్రజ్ఞుల మాటలెన్నటికి పొల్లబోవు.

[ఇదినిష్క్రాంతం]

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

సంగీత
జయంతజయపాలము.

చతుర్థాంకము.

[రాజమందిరము ప్రవేశము సత్యపాలుఁడు, గుణవర్మ, వసంతసేన.]

వ—(స్వగతము) పుష్పవతి యేలకో యదృశ్యమయినది. నృపాలు సమక్షమున నామెవిషయము ప్రస్తావనవచ్చిన నేనుత్తరవాది నెట్లగుదునూ. అయిన నాప్రత్యుపకారార్థముగాని తెచ్చిన యీసభాస్థలిముంగట మనస్సంకోచమేల [ప్రకాశముగా]

చ. సకలచరాచరాత్మమయి సర్వదిగంతరవిస్ఫురితాప్తమై
ప్రకటముముక్షుదాయమయి ప్రాభవమింగను వీరమాతయై
చకితపరార్థరక్షయయిత్సౌలతికిం సుఖసంప్రదాయమై
ప్రకృతికి భూషితంబయిన పార్థివమూర్తియివే ప్రణామముల్.

[నమస్కరించును.]

సత్య—మంత్రిసత్తమా! ఈసందేశార్థము లేమి.

సీ. భూదేవతల్ క్రిమ్ముమ్మన భక్తితాత్పర్య
యుక్తులాదురె రాజయోగములను
సామంతభూపాల సంఘమే నెరలేక
వర్తించు నేయిష్ట వాంఛితముల

పరమార్థచింతయే పాటించి వైశ్యులు
వ్యాపారవృత్తులవదలకుండె
జాతివిద్వేషము రచ్చకురాకదాసులై
భద్రంబుగాంచునే శూద్రజనము

గీ. తక్కుగలవారు పాటింత్రె ధర్మములను
భర్తృసేవలగురిగొందె భామలెల్ల
పెద్దలను గౌరవింతురె పిన్నవారు
కువలయంబెంత క్షేమమే గుణవరేణ్య.

గుణ—రాజపుంగవా! న్యాయమును పాటించి యధర్మములనిరసించుట లో "యథారాజా తథాప్రజా" రాజమార్గమును వర్తించుట యే యనుసరించుటయే ప్రజాసామాన్యమున పరిపాటుకాదా.

గీ. తల్లిదండ్రులరీతి సంతానమేగు
శిష్యుడేగును గురుబోధజిత్తగించి
ధాత్రిసారంబునకు సారంబుజిక్కు
రాచపోడిమియే ప్రజారాజిఁదనరు.

కావున దేవరమనస్సంకల్పసిద్ధియేయగు నిలావృత్తాంతము వివరింపనేల?

సత్య—[మందహాసము] సచివాగ్రిణీ! నీయప్రస్తుత స్తుతిపాఠములా చెంగటి కాంతాలలామయేమప్పినదాయేమి?

చ. మృదుమధురప్రసంగములు మేల్మిసభాహితవాక్ప్రవాదముల్
సదమలధోరణుల్ విపులచర్చలు సద్గతిదోహదంబులున్
బెదరు ప్రయుక్తులుఁ నటసభేషజముద్గమనంబు చిత్తస
మ్మదమది నేర్చుకోవలెను బోటులముంగట బ్రహ్మయేనియుఁ.

గుణ—సర్వాంతర్యాములగు నపరబ్రహ్మలయెదుట నేజెప్పవలయున దేమున్నది? ఈలలామముఖస్థముగా మనము దెలియవలయు

విశేషములున్నవనియే దేవరదర్శనార్థమై భవదీయసమక్షమున కాజ్ఞ బడయవచ్చియున్నది

గీ. పనికిరావంచు గొండలపాటిగొనము
పెదగిగొందుము చిన్నిరాల్ విలువకేసి
యోగ్యమయినట్టి వస్తువెంతున్న నేమి
గుణముప్రాముఖ్యమగును లోకులకు నెదు.

సత్య—అట్టియిన నవశ్యాచరణీయము శిసారవహము.

గీ. ధనమువిద్యయు సద్గుణధర్మములను
నీతిబుద్ధియు వైరాగ్య నిష్ఠలెల్ల
గరముగ్రహింపగానగు జ్ఞానులైన
పిన్నపెద్దలు మీమాంసలెన్న లేక.

వసం—(మందహాసముతో) అబలలయందలి వాత్సల్యమునఁజేసి నన్ను త్సాహపరుప నట్లుగ్గడింతురే కాని.

సీ. గురువులా బోధించి గుణములనేర్పగా
తల్లిదండ్రులదొడ్డతనముఁ జూవ
తోడునీడయయునం తోద్ధతినిఁజూట
పాటిబందుగుల ప్రాశస్త్యమీయ
మిత్రవర్గంబులా మేల్మిహత్కర్షింప
స్థానబలఁబ ప్రాధాన్యతలకు
కులగౌరవంబులా గోప్యములీడేర
పౌరుషవృత్తియా పాడిజేయ

గీ. దిక్కుదీములలోకము దెక్కగరవ
ధనముధాన్య మసంతుష్టినసరియుండ
దాసదాసీజనంబులా దర్పమునకు
వెడగు వేశ్యకు గుణమేడ విద్దెయేడ.

సత్య—మంత్రిసత్తమా! ఈమెవేశ్యమాతయా మాదర్శననిమిత్తమైరా గతంబేమయియుండును.

మ. ధనమున్ గోరన మాన్యతల్ గొనన సంతానార్థమైవృత్తులన్
గననా యత్నముజేయనారిపుల శిక్షధర్మమాదాయమున్
గొనసా లేడనమాదుప్రాప్తకములర్గొండొక్కటిర్గొల్వగా
వినపింపింపలెశీఘ్రమే విపులమా వేశ్యాత్వదీయార్థమున్.

గుణ—దేవా! భక్తవత్సలురగు తమసముఖమున నామెయర్థింపవలయు నదేమున్నది- స్వకార్యార్థియై వచ్చియుండదే.

సత్య—నీవాక్యానుసారముగా నామెపరోపకారబుద్ధికిమేము సంతసించి యావృత్తాంతమును సాంతముగావినియుంప వలయుననియాజ్ఞా పించుచున్నాము.

వసం—ఆర్యవరులారా! భూపాలచంద్రమా జన్మవేశ్యను విద్యాగంధ విహీనను- పౌరుషహీనమయిన - స్త్రీసంజాతను- ప్రాభవమా ప్రశస్త్యమా- కులాచారధర్మమా.

గీ. మగటిమినిగల్గి ప్రాభవమ్మందవచ్చు
చదువులనునేర్చి గనసౌనుజాలకీర్తి
ధనమునంజేసి సాధ్యమే ఘనతమైన
కానిమాన్యత ఈవేశ్యకాంతకేల.

సత్య—ఏమివేశ్యమాతా! నీగుణభాగ్యమా సచివాగ్రిణీ యీామెపై ఖరి స్త్రీజనాపూర్వముగానున్నదే.

గుణ—ఏవత్ కారణమునజేసియే మన దూతకృత్యమును నిర్విఘ్నము గా నెరవేర్చిమనలఁ గృతకృత్యులగావించినది.

సత్య—ఓహో! మనచిరంజీవుల విషయములా - ఎట్లుకృతకృత్య యయినది...

గుణ—మిత్రభేదముచే వారిసాధించి యొకసమాధానమునకుదెచ్చిస్త్రీ సహజమయిన బుద్ధిచాతుర్యమున కుత్తమసాక్ష్యమిచ్చినది.

సత్య—స్త్రీరత్నమా! నీయుక్తివిశేషములు నీవాక్యములుగావివరించి మాపీనులవిందొనరింతువుగాక.

వసం—మంత్రిపుంగవుని సందేశముకంపునలేఖలు సంగ్రహించి యుద్యానవనసీమల విహారార్థమయి బయలువెడలు రాజకుమారుల వెనువెనుకనే వచ్చెన్నమతిని వెడలితిని.

సత్య—చిరంజీవులు ఏకతంబ పురబాహ్యప్రదేశములసంచరింప నీవువెన్నంటితివికదా తర్వాత.

గుణం—రాజ్యవిచారము లుడిగి స్వేచ్ఛావిహారమొనర్పిగాబోలు.

వసం—ఆర్యవర్యా! పుత్రాభిమానమున్న నట్లుండును. బాలకులుమార్గాయాసమునం బడలియుందురన్న మీతలంపు. అబలనేకతంబపాదచారినై వెడలితినన్న నాశ్రమం దలపోయరేల? మహాత్ములకైన కొనవపక్షపాతముండకపోదు.

గుణ—కాంతామణి! నీకు మాయందభిమానమున్నట్లే

వసం—విద్యావంతులు - రాజకార్యధురీణులు, యుక్తులసముయసూర్తులు కొనితేవలయునా! అట్లయినవారు స్వల్పదూరమేగి బడలికదీర నొకవృక్షచ్ఛాయ నాసీనులైరి.

సత్య—నిర్మానుష్యమగుపాంత నాగరికులెవ్వరు వారిరహస్యవర్తనముల గుర్తింపంజాలరని విశ్వాసము

గుణ—నృపాలా! డింభకులకంత దీర్ఘాలోచనమా. బాల్యోత్సాహముకాని.

క. కలిగిన పోయినవ్యసనం
బులకింతయు తావులేదు బుధులకెందుక్

కలవారలుండి వెనుకం
గలకాలముదిద్దుబాటు గల్గినమేకలన్.

ఉ. ఏలుదమన్న కాంక్షయు మహీతలమెల్ల తదేకదీక్షతో
గూలుదమన్న వాంఛ రిపుకోటుల ఘోరరణాంగణంబునన్
చాలుదమన్న యాశ భువిజానుల మించుపరాక్రమంబునన్
బాలుర సౌఖ్యకాలములువచ్చునె కాలముమీరుపిమ్మటన్.

నిర్విచార, నిర్మల నిరతానందస్వరూపమునకు మూర్తియగు బాల్యా
వస్థ-రాశీవికదా.

సత్య—మంత్రిసత్తమా! నీవ్యాఖ్యానము సర్వాంగీకారమేయగు స్వే
చ్ఛావృత్తులకన్నచో విశేషనియమబద్ధమగు నీయుర్వీతలమున
రాజ్యభారమునెడ ప్రకృతినిర్యాణమునందు చెల్లనేరదు. అవ
స్థాభేదమే స్వాతంత్ర్య మగుచున్నది. కాని కర్మసూత్రముపట్ల
బాధ్యతతప్పనేరదు.

గీ స్వేచ్ఛగావచ్చి వాహినుల్ క్షీరమగును
స్వేచ్ఛగావీచి వడిసుట్టుజెందుగాలి
స్వేచ్ఛఁ బెంపొంది భూజముల్ క్షితికిఁ దెల్ఘ్ను
బాలకులస్వేచ్ఛ పెద్దలపాల్లైగాక.

మరియు, మొలకైవంగక మ్రాకైవంగనేచ్చునా?

చ. నయవినయంబులన్ గరపన్యాయమధర్మము నేర్పలిహింసయున్
దయయు బ్రబోధసేయఁ బ్రణుతార్థవిచక్షణ దీర్పబొందన
వ్యయగుణసంపదల్ బొదలవ్యాజము భేజషముల్ గ్రహింపవి
ద్యయెగత నేర్వగానలెవ్వధాకద శాల్యముచాట నేర్పులున్.

గుణ—లోకానుభవము యుక్తిసంపన్నత, ఈభామినిపట్ల నెవ్వరు
శ్రద్ధఁబూని పనిపట్టి యగత్యపడి బోధించియున్నారు. పుస్తక
జ్ఞానమే ప్రాణహీనమగువాదము.

గీ. జ్ఞానమంచును విద్యయేగరచుటెల్ల
సారక్షీనములోకావసరముఁగామి
యనుభవంబునకైనదేయగునువిద్దె
జన్మసార్థకమైనదేజపముఁదలప.

చదువుకొన్నవానికంటె చాకలి మేలందురు.

వసం—పండితోత్తములారా! ప్రభుసత్తమా, యుక్తిని మించుమాత్ర మున వేదములపార్థములైనచో. దానవులకు దైవత్వసిద్ధివచ్చునా? నాత్రిజ్ఞాశేషముకంటెనా హితురాలిద్రోహమే నా కుపకరించినది. ఆమెవంచెనయే ప్రస్తుతింపనగును.

సత్య—సచివాగ్రణీ! ఈపెచేటికి యొనర్చిన ద్రోహమేమి?

గుణ—దేవా! మనగాపత్త్యేకించి యీకృత్యమున కీమెను నియోగించుట కంటగించి పుష్పవతి మచ్ఛరముఁబూని యీమెప్పుమంను తానెగడియింప సీమెతు మనమందజేయు పరికరముల ననుకరించి వానిని - మనకుమారు లొండొంటరిగానున్నతరుణమున-నందఁజేసెను.

వసం—మన్నింపుఁడు-నాయన్వయగోత్రముల నటించుచుజయంత కుమారునిహస్తగతమొనరించి యదృశ్యమయ్యెను.

సత్య—వసంతసేనా! ఒకయుద్దిగానున్న చో వారిరువురిమధ్య పుష్పవతి-

గుణ—దేవా! అంతకుమున్నెవిశేషములేమొ వివరించునోయన్నమిష జేసి- వసంతసేన- జయపాలుని తనవశంవదుని గావించియున్నది ఇదియే చిత్రఘట్టము-

సత్య—స్త్రీలకు లోకసంగ్రహణత్వములో బెట్టినదిపేరు!! ఏలనః-

సీ. సర్వసర్వంసహా సంకల్పదత్తుఁడౌ
బ్రహ్మమేభామిని వాతఁబడియె

విశ్వసంరక్షణా విరళసంధాయియగా
మాధవుండే కాంత మనికి నయ్యె
సకలచరాచర సంహారకారుఁడై
భర్గుడే భామిని కాలువడియె
మోక్షకర్మారంభ ముఖ్యోపపత్తియగా
భానుఁడేయి: తిశోభకును మఱిఁగె

గీ. సప్తఋషులును సంసారసంగులైరి
యేకతంబున! భామినీ, లోకమునకు
వశ్యములుగాక చరియించు వాఁడెవండు
బాలకుల కేడ, స్వాధీన, పదుట, ఘనమె.

గుణ—ప్రభుసత్తములు-మనవసంతసేనాపుష్పవతుల యుక్తిస్వారస్యము సాంతముగా వినవేడుచున్నాను. దేవా! భేదబుద్ధి బూనకున్నచో యుక్తికిపరిసారము నదిపరిగణించినకాని రాచకార్యమునుకానేరవు

చ. కలిగినదంత దెల్పునేడు కాదుగదా మనకార్యసిద్ధమా
టలవలఁ బన్నియుక్తినిగదా వ్యవహారము సానుకూలమౌ
కలికినిఁబూన్పకున్నఁ గనుఁగానరుగా నొకమాత్రిడింభకుల్
తెలువడు కార్యముల్ నిలిపి పెట్టులుగొన్నిటిఁ జేయమానుచో.

వసం—ఆర్యా, కుతంత్రమునఁగాని యిరువురుప్రాణహితులు, బాల్యస్నేహితులు, ఏకైకదీక్షాపరాయణులు, ప్రత్యేకకార్య నిర్వహయత్తచిత్తులు వికల్పమంది నిరుత్సాహపడుటెట్లు?

చ. బలియులు స్వేచ్ఛవృత్తులు నభంగరస్నేహసమన్వితుల్ మనో
కలిత తదైకదీక్షితులు కార్యముఖుల్ గడుగూర్చునెచ్చెలుల్
వలచి విహారసద్గతుల వారితసంగతినేగుచున్నచో
సులభమె మిత్రమానస విశోషితరీతి, నియుల్ జేయుటల్.

గుణ—లక్ష్మీలామా! విద్యాప్రయోజనము బుద్ధివిస్తారతకు గొఱగాదని యే మాయభిప్రాయము నిర్వ్యాజమగుకొపఱుము ఫలోన్ముఖమునకురాదు. అనుభవైకవేద్యములుగాని నేర్పులేల?

వసం—అట్లావనవాటికఁ గూర్చుండుటయు హారి హృదయాకర్షకమైకంఠోక్తిగా నాలాపించితిని. జయంతకుమారుఁడాలించి నన్నరసి గొంపోవవచ్చుటయు

ఉ. కార్యముగల్గునట్లు మమకారముజూపెడురీతిచింతలో
ధైర్యముఁ బూనుమాడ్కి గతిదప్పినభాతి, విరోధివర్గముల్
క్రౌర్యముగాంచువైఖరి సుఖాస్పదవృత్తి నసించుబోల్కి నే
నార్య జయంతుదవ్వుల వనంబునకుం మృషజేసిదోడ్కొనన్.

సత్య—జయంతుని సాంగత్యమెకడైయె జయపాలుఁడొంటరియయ్యెను సమయమునకు వేచియున్న పుష్పవతికిదే మంచితరుణము.

గుణ—వసంతసేన సమయస్ఫూర్తియే యామెదుర్వృత్తికి యవకాశమిచ్చినది. అదేపనిగా పుష్పవతి తనప్రచ్ఛన్నవేషముతో జయపాలకుమారుఁడు, రాకొమరుని దండింపనెపముఁబెట్టి వనపాలురకు రహస్యముగాఁబంపిన వన్నకల్పితలేఖలందజేసియారహస్యహంతకులఁ దోడితెత్తునను నెపమున నదృశ్యమయ్యెను.

సత్య—ఏమేమి! ఆడుపన్నాగములు, రాజయుక్తులఁదలదాటుచున్నదే! వసంతవైవృత్తాంతమేమి.

వసం—రాజా! క్షమింపుఁడు.

క. అటునిటుదిక్కులనల్లడ
బటుసంశయమతినిగాంచి పరిత్యక్షమునన్
దటుకునజెవులన్ బల్కితి
నిటువడ్డులలోన బియ్యమింతేయనుచున్.

ఉ. రాజకుమార దుర్మతిని రాకడ జూడక పెద్దజేసియీ
యోజనుబంప సైనన యోగ్యత నేర్పక నోటికొద్దిగా
మోజులుబుట్టు నెయ్యదియొ మోసముఁ జేతకుఁ గాకశీఘ్రమీ
వాజినిఁ గూల్పనే యొకటవచ్చుట నాశపథంబు పెంపునన్.

గుణ—ఏతదర్థమపార్థముగా గ్రహించుటయే కాక జయంతకుమారునకు నంతరంగమునకొక మోసమురీతి బొడగట్టినది. తదనుకూలముగా రాకొమరుడు సత్వరము లేచి రాగడఁగనరికి మనకైక టు పుష్పవతి శుభలేఖ నందించుటయు, దీవాగ్ని హోత్ర మునఁ దిగబోసిన తైలముచందమున ద్విగుణీకృత క్రోధపూరిత హృదయమైనది. అనుమానము ప్రాణసంకటముకదా.

సత్య—స్త్రీపాత్రలెచ్చటదాగినవి?

గుణ—నృపోత్తమా! వానినాట్యమును ముగించి యదృశ్యమయినవి.

వసం—వానిపనిముగించి భవదీయదర్శనార్థమై యీసభాస్థలిని వేచి యున్నవి. కథావిధానమంతయుఁ జిత్తగించితిరా?

సత్య—సచివోత్తమా! పురుషపాత్రహీనమగు నాటకము రక్తికట్టదు కదా. మనచిరంజీవుల ప్రస్తావనలేమి?

గుణ—కథానాయకురాలినే ప్రశ్నింపుఁడు.

సత్య—అపూర్వనాట్యరంగమున ప్రధానపాత్రయయి తనకూలంకష ప్రజ్ఞావిశేషములఁ బ్రయోగించి సర్వజనామోదమును బడసిన సూత్రధారి. తనవేషము నుజ్జగించి కార్యభారమును పాలుకొన్న పుష్పవతిని కార్యరంగమునకుఁ బ్రోద్బలించునుగాక. వసంతా నవహావేషధారిణియెచ్చట?

వసం—ఆమె బ్రహ్మాంశసంభూతురాలు. అపరనారదావతారముకావున నేలోకమున, బరివర్తించుచున్నదో.

గుణ—దేవా! ఇంతకు మనవసంతకు మంచిరోజువచ్చినది, అట్టూ పిట్టూ అనాదారునది- రవ్వారట్టూ గంగానమ్మది - ఈరవాస్తే

ము వెల్లడియైన దివానమువారు ప్రాయశ్చిత్తము జేయుదురను భయముచే చల్లగా పరదేశముఖమైనది.

సత్య—అటులయిన వసంత, మంత్రాంగమున సుప్రసిద్ధురాలు - లేని చో నిట్టిసంకల్ప మాత్రసిద్ధి భించదు శత్రువిజయమన్న నిట్టిది. అంతరంగిక శత్రులసహితము జయింపకున్న తరుణోపాయము గానరాదు.

గుణ—మనచిరంజీవులను నిజమనోజ్ఞపదేశ విశేషముచే రాజనీతికోవిదులనొనర్చిన యీ గుర్వీతమ దేవదాసియని తెల్లమైనవెనుక-ఇందుపై నుత్సాహప్రభుమంత్రి శక్తులనప్రమత్తులరై చేయింప శపథంబుఁగొని వసంతసేన పంపున దేవర యాజ్ఞనొంది రాకొమరులిక పైలోకానుభవార్థము భవదీయ రాజ్యము శేషముఁ బర్యటించి రానున్యుక్తులై తమయాశీర్వాదమునకును వసంతసేన యాజ్ఞకును వేచియున్నవారు.

సత్య—శుభస్యశీఘ్రమ్, ఈమె నుచితసత్కారములఁ దేల్పుఁడు.

వసం—అనాథస్త్రీసత్కార మొనర్చుటకు మీప్రజాపార తంత్రమే కారణం.

శా. శ్రీరంజిల్లగ దుష్టవర్తనులసంౘ జొడాడినన్మాన మిం
పారం శిష్టులరక్షజేయ ఘనులన్ పాలింపగా మూర్ఖులన్
దూరన్ సద్గతినుత్సహింపను వృజమున్ దూలించి సత్కర్మలన్
బూరింపన్ ధరధర్మమార్గము లెప్పుఁదప్పిపోకుండగన్.

గుణ—"స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకం" అని యెందుకు లోకముద్ఘోషించుచున్నది? మాతృదేవోభవ, పితృదేవోభవ, ఆచార్యదేవోభవ, అనువాక్యములు పాటించునంతకు—

చ. అనుభవసిద్ధమై ప్రకృతియంతకువన్నె బిడారియై యశం
బునకు సమగ్రమై గుణంబుముక్తెటుతావ యిసుప్రకీర్తికిం

ఘనలకు మేటిబేరమయి గర్వనమున్నతికిం గిరీటమై
మనుగడయైన పౌరుషము మాటమె చాలదె దేశముక్తికిన్.

వసం—దేవా! మీయాశీర్వాదము స్త్రీప్రజ్ఞావిశేషములఁ గొనియాడఁజెల్లునే మీవంటిసచివోత్తములు-

మ. కరమున్ గూల్చి, విడిల్చి శత్రువులలోకంబెల్ల రంజించను
ద్ధురదర్పంబు వెలార్పగాఁ బ్రణుతులన్ దోడ్తోనగై కోగదు
ర్భరసంక్షోభము మాన్చి పేర్గన మనోప్రాబల్యముం జూపదు
స్తర సంసారవిపాకమున్ గడవప్రస్తవ్యంబె మాబోంట్లకున్.

సత్య—కాంతా గుణకర్మవిభాగసమైన జన్మసార్థకముకదా.

ఉ. చక్కనిబిడ్డలన్ గనుట శౌర్యమునుం బొరివోకసంపదల్
జిక్కగబట్టుటన్ గురలసేవయు ధర్మప్రవృత్తియున్ గుణం
బక్కరగొంటహింసవిడుటల్ కరుణాతికమైనశాంతియున్.
మక్కువజేయుప్రాణిమహిమాన్వితమంచు నుతింపుకాంచదే.

అవుకాక దేశకాలపాత్రముగా.

గుణ—రాజేంద్రా! కాలమును దూరనేల కర్మపరిపక్వముకానిచో.

సీ. ఘనభూమలందాల్చి కాంతిమించెడుమహాం
గము నెవ్వడిమ్మని కరము వేడె
దివ్యప్రభావమై దేవార్థ గోష్యమూ
దాల్చు లెవ్వరుడు వృథాగ్రహించె
విశ్వసంకల్పమై వేదాంతశీలమూ
మానమెవ్వడు వెలుబరుపుమనియె
పావనదాయమై బాధవిహీనమూ
సత్కళలెవ్వడీసడముఁజేసె

గీ. భక్తసాయుజ్యమెవ్వడ పార్థవరచె
జన్మతో ముక్తియెవ్వ డసాధ్యమనియె

దైవదాస్యంబు లెవ్వరుతాఁ జేసి
గుణముగల్గిన స్త్రీజనకోటియుండు.

వసం—భక్తిలేనిపూజ వట్టిరిచేటంటారుగదా. అబలనసనేల మార్గదర్శకులగు సద్గురులవృత్తాంతములు నాడరేల.

సత్య—అట్లయిన.

క. పరమార్థదాయకంబయి
పరతత్వంబగుచు ముక్తిపరసాధనమయి
పరమాత్మంబగు నాగురు
పరశక్తిందల్తు లోకపాలిన్బోలె.

రహస్యగృహము.

[వ్రచ్ఛన్నులగు కోయదంపతులు, పుష్పవతి, మదనపాలురు.]

కో. సా—నాయకా! మంత్రముంతెత్రమధ పరికిర్తికిఁజిక్కని వశ్యముగాని వారుండరు. మనబోధలు రాకుమారికి పరమతారక మంత్రము లయినవి. నాజ్యోతిషవిద్యయందుగల ప్రావీణ్యమును జాటి మిధునరేఖాంతరాయమును పరికల్పింపుము.

కో. దొ—భర్త్రుసమాగమనములేమి యామెమనోత్కంఠగానున్నట్లు మాటికి వ్యక్తమగుచున్నది.

కో. సా—అటులయిన విరహవేదన పరికల్పించుటతోడనే వెనుకనే దనోపాయము వస్నవచ్చును. ఆచాంచల్యబుద్ధి ఓంప్రారంభ ములోనే కనిపెట్టియున్నాను.

కో. దొ—చిత్రరేఖ పూర్వకాలపు మనిష్యై, మనబుట్టలో పడేవిధం తోచుటలేదు. ఎంతల తుతీసెగమన్నా మనస్సు అనుకూల నివ్వకున్నది. ఈకసీకలియుని జోడాతో వ్యవహారము కలిసి వచ్చేటట్లు కనిపించుడంలేదు. అవుతే పుష్పవతీ! నీవుసోది యింత రంజుగా కంఠాపాఠం జేసావని మెఱుగనే.

కో. సా—ఏమిచేయకపోతే వసంతసేన మోస్తరుగా దొమ్మరిభాగోతం ఆడవలసిందే ఇంతచేయకపోయినట్టయితే మావిద్య చేతన మనుకొన్నారా.

సీ. అందలాలెక్కించి యవిక్రిందుజేయగా
మేటియైనవికదా మేళకత్తు
సింహాసనాలెత్తి చీపుళ్ళనూడ్పింప
గట్టిపట్టముగదా కస్తూరికము
సర్వాధికారుల సామంతులఁ జేయ
మీటెత్తివేతగా మేజువాణి
పెంకిజోగులకైన లంకిసాకట్టింప
వేగమయినదికదా భోగమతము

గీ. పిన్నపెద్దలకొనరీతి బిరుదలివ్వ
ఘాటమయినదికదకళాకాంతమిగుల
గొప్పవరుసల వట్టిల గొట్టజేయు
మరఫిరంగులు మామాటమంతులన్ని.

కో. దొ—అంతబడాయి కొట్టేదానవు ఏదో అభావకకూర్త్తిచేయ అంతఃపురాల్లో పరదాలనాడని అఘోరించే అమాయకపు దాన్ని లేవదీసి రచ్చపెట్టగపోతే ఆమహారాజులుంగారినే బుట్టలో వేసుకొని ఒకాట సాగించకపోయావు. మధ్యను ఈనక్కచావు నాకుతప్పనైనా తప్పేది.

కో. సా—హంగులేనిఆటా రంగులేనిబట్టలోను రక్తిలేదు. స్వర్గానికి పోయినా విడాకులు తప్పవని అక్కడమంత్రి మెలిమొగుడఁతప్పడాయెను. కాదవి బోల్తాకొట్టిద్దామంటే "ఇంటిగాడే కుంటిగాడని" ఆముదిముండ ప్రాణాలై నావిడుస్తుందికాని ఆకోటగు

పుమ్మంపడగెంటినా మెడపట్టిగెంటినా చూరట్టుకొని వేళ్ళాడక మానదు. చిన్నబాబులనిపడి చచ్చేంత అభిమానం.

కో-దా—అవుతే తాచెడ్డకోతి వనమల్లా చెరిచిందని ఈగంజాశాస్త్రహుజూరుకి జేరెయ్యనికదా కొంప తీసి.

కో-సా—హనుమంతుని ముందాకప్పిగంతులు ఈమెత్తుసాగనివ్వండి, దాన్ని చిటికెలో కాళ్ళుకట్టిస్తాను. తనకడుపునిండినబేరం తాగలే నిపిల్లిబోర్లా తోయ్యడమెందుకో కనుక్కుంటాను! ఈగండం గడచిన పిండంబయటపడాలి.

కో-దా—అంతఖంజాయింపుగా తోస్తే నే నదోకిట్టుబాటయేవిధం చూస్తాను. మధ్యను నాసైంధవులడ్డువచ్చి పోనుందికదా ఉంటే, ఒకవరలో రెండుకత్తులెల్లాయిముడుతాయి.

కో-సా—ఏంచేతా కానిమాటలాడతావయ్యా.

సీ. ప్రాజ్ఞతావస్థావరాజ్య పూర్వోక్తసం
ప్రేక్షితార్థవ్యథాభీషణంబు
దుర్వారరాగ సందోహానిర్మూలవి
ద్యప్రభాభాసురానందమయము
ప్రావృట్ సమారంభ పాళికానిర్ధూత
వ్యర్థవాతా తపవ్యాకులమ్ము
ఉద్యత్ ప్రదీ పికాయుక్తముక్తదివా
నిక్షిప్తగంభీర నిర్ఝరంబు
గీ. ప్రకటకల్లోల సంకులప్రధనసీమ
ఘోరదుర్గావరోధకదారుమూర్తి
పక్షవిచ్ఛేదదారుణ భాగ్యమహిమ
నాయకాభోగ మప్పురా వనమ్ముగాదె.

కో-దా——నీనెత్తిమీద తేలంటే నీవేత్తోనేటిద్దూ అంటావు. బాగుంది కదా. నమ్మితే ఒక్క దేవుడునే కోరపాలి. కోడితే కోటకొట్టా లన్న బింకమవుతే నాదొకసలహావినుు?

కో-సా——తల్లికిపట్టరా వసంతమని, నాకుదావ్వసంచెప్పే మార్గంఆలోచి స్తున్నారు మొత్తానికి.

కో-దా——ఆటకుతగిన ఓటుమద్దెల వేయాలి. ఈరాచకూతుర్ని లోట్టీవ కిదింపే పూచీనాది. నీవుమాత్రం త్రిరేఖను స్వాధీనం సుచే కోకపోతే రంగంచెడదు.

కో-సా——తాతకు దగ్గులునేర్పాలా? అవశ్యం మంత్రిశక్తి బుట్టకెక్కి చి వైరాగ్యంమున్నతేనేకాని మనపాయిలో పిల్లిలేవాద్దూ. ఈ మాటనోరుజారిందంటే మనపప్పుడకదు

కో-దా——నామాటవిని దేవోపాసనలోకి ఉంపితివా దిగదోసిచ్చేటంత భక్తురాలు ఇంటినున్నది. ఒంటినిపలక్క మాకదనినీకంపుబయ లుపడిందా మొదటికే మోసమొస్తుంది.

కో-సా——అందీనమజా.

సీ అమ్మోరుపూనించి యల్లల్లలాడించి
పేడదయ్యముపెట్టి పేలజేసి
కోటశక్తినిదంపి గోలెత్తజేయించి
కొండదేవతబట్టి గోలపెట్టి
గాలిముద్దనులేపి గంతులువేయించి
అయ్యవార్లదీసి యాడజేసి
యింటిపేరంటాళ్ళకిప్పించిముడుపులు
దిగదోపు కాళికందింపజేసి
గీ. కనకశక్తులకెత్తించి ఘటములన్ని
వారపోయించి భేతాళభైరవులకు

సేవజేయించి వీరులదేవతలకు
పిచ్చిపట్టింపనే చేటుమచ్చికమున.

కో-దా—బలే అవుతే పనిరొక్కమేలే! జయంతజయపాలురు వచ్చేటందుకు వ్యవధిలేదు. ఈమధ్యనే మనఆట సాగాలి. నీజాడనాకూ నాజాడనీకూ తెలియకూడదు.

కో-సా—దానికేమి మాదొరమంత్రసామగ్రికి దేశమెళ్ళాడని నేను తప్పించుకుంటాను. నీవు నామాటవిని యీనేలసొరంగములోనే డాగియుండుము.

కో-దా—పగలెల్ల ఊసుపోదు. గ్రామసంచారంచేస్తే "రాచపగా త్రాచుపగాఅన్నారు" మనబండారం బయటపడుతుంది. కాదని యిచ్చకాలువేయడానికా రాజాంత్యపురము కనుక తీర్థం స్వార్థం కలిసివస్తుంది. పిట్టల్లాగ చేతచిక్కుతుంది కనుక ఏఆటకామద్దిల వేస్తా. కీడెంచి మేలెంచమని ఈమేదరాంగముతో కాలక్షేపం చేస్తాను. నీపనిమాత్రం భద్రం.

కో-సా—ఈరాచకాంతలు ఇద్దరిమనసూ కొండాగచ్చకాయిలంత వ్యత్యాసముంది. నేను మధ్యనుధూపమువేసి యిద్దర్ని విడదీస్తాను. అసలుకలుసుకోనేకలుసుకోరు. తటస్థించినయెడల ముక్తసరిగా తప్పించుకు తిరుగుచున్న వైఖరికనిపెట్టలేదూ.

కో-దా—కనుక నీయుపదేశాలుకట్టిపెట్టి చిత్రరేఖకు నీప్రసక్తే లేకుండా దేవుడుగుళ్ళోజేరి పొంచియుండు ఆమెరాకడలు. గ్రామవిశేషాలు పూర్తిగా తెలుసుకోవచ్చును. పైగా ఆమెరాకడ కూడా చిక్కుతుంది. పనిముగించి మరేమాట్లాడుదాము.

కో-సా—రాచబిడ్డను చిత్రవధజేసిగాని నాతోమాట్లాడనని చేతిలో చేయివేసినగాని నమ్మను. (ఒట్లుపెట్టుదురు.)

కో-దా—తల్లిపుట్టిల్లు మేనమామవద్ద జెప్పవలెనా! నీమనస్సు చెల్లిం
పనని యింత అవిశ్వాసమైన నన్నుమరచితివా.

సీ. వేషములోటన్న వీరువారనకుండ
ఉత్సవిగ్రహముద్దు లూడదీస్తి
మెడనిండ లేదన్న గుడిశక్తివిదిలించి
ముద్దులన్నియు కట్టమోతుజేస్తి
జేడబ్బు లేదన్న జల్లిగవ్వకుగాక
పసిడికుండలదోచి పట్టగొస్తి
తృప్తాస్తలేదన్న దీపాలుబోర్లించి
నైవేద్యమై తిన్నంగదేస్తి

గీ. చూచినవ్వినకోడెల జుట్టుగోస్తి
ఆడిపోసిన యారాండ్లనిద్దుగొడితి
అవసరంబైన కోయవాడైతినీవు
కోరుకొన్నదికొనసాగకున్నయతివ.

కో-సా—నమ్మనని చెప్పాటందుకా ఎంతకైనా మొగపుట్టుకకనుక ఎన్నటికీపైమాటే నామాటసాగించలేరని అపోహుంటే నాసాటివాణ్ని మాని మీచెట్టపట్టడమెందుకొస్తుంది. నమ్మకాలులేకనే మంత్రాలు తంత్రాలు పుట్టినాయా నామాటతీసెయ్యాలంటే చెప్పలేనుకాని—

సీ. చోరీయటంచును సోదాకివచ్చిన
అటుకపై గూనలో నదములేదె
కుమ్మక్కటంచు గగ్గోలునుజేయగా
దాచనే పుటికలో ధాన్యమంచు
ఫోర్జరీయందు నేప్రొద్దుపెన్నాడగా
జొప్పింపనేపర్పు చుట్టలోన

కూసీయుంచు దిక్కులు దోపకుండగా
భోషాణమున బెట్టిపోయు లేదె

గీ. బాదిపోటన్నమాటనే వామిలోన
దొమ్మిఁ దోలిననుంపనే దొరియలోన
కైఫియతులన్నదింపనే కారువాలు
నమ్మకము లేకపోనె యిన్నాళ్ళనుంచి.

కో-దొ — అట్లయిన వినునాశపథము.

ఉ. చక్కనినీదుమోముఁ గడుచక్కని నీనుదిటీవ్రమైన నీ
దృక్కుల శోభ కొమ్మటసుదీవియలాడెడు హస్తలాఘవం
బక్కరగొండయర్ కుచములబ్బురమౌ హృదయంబు కేళిమై
జిక్కనదేహవైభవము జెల్లునుమీమరుమాటవచ్చినన్.

కో-సా — తథాస్తు. నామాటనమ్మకముపైన యీకార్యసన్నాహము నెరవేరినదా.

గీ. గంగజాతర జేయింతు ఘటములిస్తు
ముడుపులందిత్తు సాముల మొక్కుకొందు
వేటవచ్చెద వ్రతముల వేల్పుకొందు
దేవుడుండిననానోట తీరుపున్న.

సంగీత

జయంతజయపాలము.

పంచమాంకము.

[రంగము వనప్రదేశము—అశ్వారూఢులగు రాజపుత్రులు.]

జయ—ఆహా ఈవనసీమ ఈప్రకృతికాంత- ఈసుందరతరులతాశోభితం బగు కాంతారలక్ష్మి, ఈనవకోమల పల్లవిత తరుషండము-ఏ చిత్రముగానున్నది.

మం॥ ఆయెడనుగాంచు మహాహయది యెవన్యమృగమాత్మ! జాతుల
గూడి హావర్తించెఁ గాయములలేజిగుఱు గందమ్ములంటగా
కాంతారకన్నెలఁ గాన్క లాదిచ్చెఁ! మల్లియలజాతులవి! పొ
ల్లములల, బూతలివి! చల్లతెమ్మెరలివి! పల్లవితతరువులవి! గున్న
మామిడితోపు: చిన్నెపూవులగోపు! సన్నవాగెలజాలు! సాన
నెమ్మెలపోరెలు! చెంగుచెంగునచాటు! చిన్నమెకములగుంపు!
రంగైనకోవెలన్ రాచిల్క లాపెంపు! పచ్చలపరువులు! వచ్చె
డుమెరుపులు: వానకోయిల! గానుమీయెల! వనంబులో!
ఘనంబులన్॥

జయ—మిత్రమా స్నేహవల్లికలల్లిబిల్లిగనల్లుకొన్న యేలాలతలఁగాంచుము, కన్నుల బాడువుజేయుఫలావృక్షములు.

మం॥ పూవులకు గాంచుమదె। తీవె పూబోండ్లకుం॥ తీవియలకల్పించు తావులంజూపెన్। కావినాన్పక్షాల। మోచినాఫలముల వీచు పెన్ గాలికి। దోచుభూతలముకన్॥

జయం—(పరికించి) పక్షులు పశువులు- కలకూనికు-వమాగండముల నియా వకాళ్లులు (ప్రకాశముగా) రాకుమారా- ప్రపంచమతివిస్తారము పనమతిరామణీయకము. మనప్రయాణము దూరము-విలోకనకవకాశముకున్నది.

సీ. ఆచంద్రతారార్క-మవ్యయానంతంబు
వసుధాస్థలంబాత్మ వస్తువులకు
నిర్మలనిశ్చలనిర్వాణజాతంబు
ప్రకృతివర్గము పరబ్రహ్మమునకు
పాంచభౌతికము శోధనజీవకుంతత్రింబు
వైష్ణవాదాయమిరావాసవృందు
పారమేష్ఠితము శుంభస్వారసంయుక్త
మాత్మసమ్మానమిగాయఖిలతలము
గీ. సత్వరాజము మేదినీశాసనమ్ము
వసుమతీదేవిశృంగారవాసమనగ
కన్నుపండువనిచ్చు లోకములఁగాంచి
తనియవచ్చును దస్వగత్వరతఁగొన్న.

జయం—మిత్రసత్తమా యావనముమెవయసున, సిద్ధసంకల్పులమైడెందమున,నుత్సాహపూరితులమై కార్యములపట్ల, నిశ్చితమనస్కులమైకాగల్గు వికల్పములకు- మనసారసన్నాహులమయి స్వేచ్ఛాయత్తమత్తులకు-

చ. జలధులు పిల్లకాల్వలు విశంకట పర్వతసీమలెల్లను
వ్వల జీవకాననంబు తలవాకిలి మిన్నొకమేలికట్టుచు

కర్ణలుతలపూలు మేదిని సుఖాస దలి శర్వవస్తువుల్
తలపులు నేర్పువారి మతధర్మ తానుగదా దలంబుగన్.

జయ—సఖా! నీయుత్సాహమునకు, నీసాహసవాక్యములకు నామనం బనల్ప సంతోషమందుచున్నది. సంకల్పసంసిద్ధులెల్లప్రోత్సాహయుక్తములైనచో మనోవిచారములకు తావుండదు

ఉ. హారముపట్ల కాననవిహారముపట్ల భయంకరారిసం
హారముపట్ల రాచపణిహారముపట్లను నార్తరక్షణా
భారముపట్ల కార్యములభారముపట్ల వినోదవిక్రమా
ధారులు రాయభారులు సదావ్యవహార సముత్సుకుల్ గదా.

జయం—నీవాక్యములకున్న గమనపటుత్వము, క్రియారూపమును దాల్చిన ప్రయోజనకారియగు భీకరాటవులు భయంకరమృగసంచారము నిర్జనవనసీమలనాటి గమనోన్ముఖుల మైనందున గమ్యస్థాన మనపాయముగా జేరితిమా భూప్రదక్షిణతుల్యమా.

మం. ఒకపరిభీకరముగ వినవచ్చెడియుగ్రమృగంబుల ఘీంకృతులు। స కలచరాచర జ్వలితభయంకర సర్వవినాశకవహ్నిదవలుల్। పొద లను మెదవెడు తమపరిచదివెను। మదకరకళదుపుల మెదవెడు నాగుల్: కొండకాల్వల నిండెడియేరుల్। దండకాటవుల దాగుసివంగుల్॥ దారుణమారుత భారముచేతను భూతలమందున బాలగుమ్రికుల్॥

ప్రాణవిదారము పరికరహీనము। స్థాణువనంబుల దగుసంచారము॥ వెనుకముందుకని వేగమే తెములుము। గనగను వింతలు కల కాలంబుల్॥

జయం—సచివాగ్రిణీ! పూర్వానుభవననుసరించి బాల్యకాది నేటిపర్యంతము మనయుభయుల శయ్యా భోజనవిహారముల

సందర్భమునను దురాని నీకార్యాతురతను బరికింప నాయాత్మ పరితృప్తిగాఁదోఁచుచున్నది. లేకున్న—

సీ. మకరందమానిర్ఘమ్మని నినాదముఁజేయు
బృంగంబులే పాపప్రాణ భీతినిచ్చు
లేపచ్చికల్ మెక్కి లీలతో విహరించు
కూనమృగంబులే హానిదెచ్చు
పక్వఫలాహార పరితృప్తిజీవులౌ
రాచిల్కలేమిమారామముజేయు
సభ్రదర్శనమాత్ర నల్లానునెమ్ములు
యుద్ఘోషణములె ప్రాణోపహారము
గీ. పిల్లతెమ్మెరలే ప్రాణపీడనంబు
కమ్మనెత్తావియే మారకాధికరణ
వేణునాదమ్ముచల్లని విల్లువలును
ప్రాణగొడ్డమె యౌవనవాసకలిమి.

జయం—ప్రియా! మాటసామ్యముంటివి. అంతమాత్రకంటగింపచనదు. నిరుత్సాహజనకమగు నా వాక్యముల స్వారస్యమును పరమార్థముగా గ్రహించి యయ్యెడను నెడ యుభయాభీష్టసిద్ధియగును. సకలసంరక్షకుఁడును శోభనప్రదుఁడునగు సర్వేశ్వరకృపావిశేషమున్న నెట్టిదుర్ఘటకృత్యములైన తృణప్రాయములగును.

ఉ. నావలమేటి కృత్యమునొందఁగ నోభువనంబుగెల్వఁగా
జీవయమాకుశత్రువులఁ జెండగమాకగు భోగభాగ్యముల్
సేవలుమాకంటంచు పరిశీలనమానివచించు టెంతయుఁ
దైవబలంబులేమిని వృధాయగుఁజెల్లునె పౌరుషేయముల్.

జయం—ఏమిచిత్రముమాటలు-వనకాంతలావేశించి నట్లగపడుచున్నది. అనాదివిహీనమగు నీసంశయమేటికో తెలియకున్నది. ముమ్మా

టికి నీనిదానమే నిరాఘాటముగా మార్గాదర్శమగుగాక రాజ్య భారమును వహించి మంత్రిపురస్సరులను సార్థకాన్వర్థకముఁ జేసి విరాజిల్లు కుశాగ్రబుద్ధులకుఁ బ్రకటించి—

సీ. తొక్కుపలుకులతో బూతులు రేగి పట్టిలు
కొట్టినప్పుడు నీదె కోడిప్రుంజు
తప్పటడ్గులతో యాతఁ బుదొర్లించిన
వేటుసనీదే వెన్నముద్ద
గడికట్టిజట్టీల గాసినివారించు
పట్లనీయదె కదా పంటకాయ
నరపురోతులను పన్నిదమూని కొడ్డించి
యదనుమాన్పిన నీదె యుంగరము
గీ. రాజుబంటులనీయదే ఫౌజుదారు
పులులజూదాన నీదెపోపులుసు వేత
పంతములపట్లనీదె వ్యాసపీఠి
యేలసందేహమిక నదే మేలుకొలుపు.

జయ—రాజకుమారా! నీసత్యవాక్యపరిపాలనము జూచెదను ఈభుజి యించుపటకముల నొకకడి ప్రత్యేకించి యుంచుము. నాయాజ్ఞానువర్తివన్న శపథము వృథాపరుపవద్దు.

జయం—(స్వగతము) ఏమి! మతిచాంచల్యమా! అపూర్వదీక్షయా! నిరంకుశప్రభుత్వమా, (ప్రకాశముగా) మిత్రమా! మార్గాయాసముచే గడుప్రజ్వలితంబగు జఠరంబున క్షీప్రాణాహులుపాయ సాన్నభక్షణము య్యెనే, బాల్యచేష్టలుగానున్నవే.

ఉ. పంతముబూనినైన చలపాదితనంబునకైన హాస్యముల్
వింతలకైన కోడిగము వేడ్కలకైన సమాయకంబులో

చింతలకైన వావులను జేతలకైన విలాసహాసములుఁ
బొంతలనైన శిక్షలకు బోలము న్యాయమె యీవిధింపులన్.

అయిన కానిమ్ము. నీస్వల్పాశయము, జెల్లింపనిపరివాదమేల.

జయ—(పరిశీలించి) మిత్రమా! నామాట జెల్లించిన సత్ఫలము ప్రత్యక్షమయినది. నాముద్దుదక్క యుభయతాలకమయినది.

క. నానుడిసామాన్యంబవి
మానినసీకంటకమ్ము మానప్రాణం
బేనియతిదక్క నిచ్చునొ
కానకదిగమిరింగవలయు గావలదన్నఁ.

జయం—పురోభివృద్ధినే పరమావధిగా పరోపకారమునల్ప ప్రాణిమితుర లీపారము వల్లింతురుగాక. వనకాంతవివాహవేదికపై వసంతకుమారుడంది మోడ్పొసర్చ పరికారము దిగంతవిశ్రాంతమయి కన్పండు వొనర్చు నీవటవృక్షము.

సీ. భూనభంబులకొద్ది పోటముల్ వివరించి
ప్రత్యక్షదైవత భావమనగ
భూతసంతతులనొప్పుగ జేర్చి రక్షించు
ప్రకృతివిడంబనా పాళమనగ
విహాపరంబులవాదు నిర్వికల్పమొనర్చు
సాంకేతమగు రాజసభయనంగ
భ్రమణాంతరేక సంరంభంబులీడేరి
పాదుబెట్టిన ధ్వజావహామనగ

గీ. గగనమునుగప్పి భూమినిగ్రమ్మిదిశల
నలమి వ్యాపించి ఘోరకాననముమేటి
రూపమున నబ్బురము వెరదోఁపువటము
గాంచుమిత్రమకన్నుల కరవుదీర.

జయ—ఆహా! శృంగారపురుషుల మనోభావము లట్లయుండును. ఈవడి తెన్నులమిన్నక గుర్తిమ్మరుట వీరపురుషోచితక్రియకాదు. ఎట్ట యెదుట నీరాజబాట ననుసరింతము. నీదారిని యీవడిమన్న ముల శిరోనేష్టహీనమయి సాగరాదు. ఆశ్వాసయాథుడవగుము.

జయ—(స్వాగతము) ఈయుపదేశములు మిగులచిత్రముగానున్నవే కాదన్న యకారణవైరదాతుకమని యుపేక్షించుచుంటిని. (ప్ర) స్వకుముగా మార్గచోదకుడప్రగమ్మ్య నీప్రభోదనిరాఘాటము నీవ్రిసక్తినిర్వివాదముగును.

జయం—నృపనందనా పిల్లగాలియైన సోకక యింతటి పెద్దవృక్షముశాఖ ఫటాలున గొడ్డటిపెట్టుగానెట్లు కూలినదో కనులారగాంచి యుం టివికదా నాయాజ్ఞాదికార్యమొనర్చినచో నావేగునమనమే మయియుందుమా.

ఉ. ఓకరుణామతీ సుగుణ యోపరరక్ష కృపాసముద్రియో హాకృతపుణ్యశీలనయ హాపరమేష్టి జయప్రదాయ సా హాకలిపాపనాశన మహాపకృతే జగదేకరక్ష వి శ్వాకృతి యోహాదైవత మస్వర్భనిరూపపుః ప్రణామముల్.

జయ—మిత్రోత్తమా! దైవకృపావీక్షణముచే నాయాశీర్వాదము వెం పున నీగండముదాటినది-ప్రయాణోన్ముఖుల మేగడియనైతిమా తదాది విఘ్నములెదురగుచున్నవి. కార్యాంసిబహువిఘ్నాని అని నైచితిమి.

ఉ. ఎప్పటిరాచకేళివనికేగుటలెప్ప విహారగోష్ఠితో నెప్పటివేశ్య రాకడలికెక్కడి మిత్రనిభేదనంబు సొం పెప్పటి ప్రస్తుతాగమన మెక్కడిశానససీమవర్తనం బెప్పటికష్టవిఘ్నముల హేతుకముల్గద యీశ్వరార్థముల్.

జయం—గతంనాస్తి. పూర్వకృత్యములకై చర్చించుట గతజలసేతుబంధనము పరిష్కృతమునకు గడంగుటకర్తవ్యము ఇదిగో మార్గాయాస మపనయింప బురమునకుఁ జేరితిమి. రాకుమారా సన్నద్ధించి నీవుకృతార్థుఁడవుగాఁ దలంచి యున్ననామనోభీష్టసర్వతోముఖముగా నిర్వివాదముగా గొనసాగనిమ్ము - మనయదృష్టము. ఈశ్వరవిలాసము- చిదానందము.

సీ. బురుజుల పైభేర పురగోపురమువాలు
కోటపైధ్వజములు గుడిపసిళ్ళు
మంటపదీపముల్ బంటునివాసీలు
సాల భంజికలు ఘోంషాముతాలు
గోడలచిత్తరుల్ వాడలసద్భటుల్
ప్రాకారజంత్రికల్ పడగరుచులు
దేవదీపరువళ్ళు దేవాణాకట్టళ్ళు
రాజహాజారముల్ మేజువాలు
గీ. ఎదురుసన్నాహమాయమో యాయన నింతదోచె
కొత్తయల్లుండ్రి మర్యాదకోసరమున
వచ్చియుంటిమి మనయత్త వారిపురము
కాపురంబయ్యె మిత్రమా గడచెనము!

ద్వితీయరంగము.

[ప్రవేశము—మేదరి వెంకేసు, మణిమాల.]

వెంకేసు—(స్వగతం) దిక్కుమాలినముండ కబురులేకుంటే ఈయేల సంతకిపోతే పందిమాసమైన సుకముగా తిందును, గుక్కెడు కల్లుకి మొగమాసికూకుంటే యీమాయిదారి బావనయ్య రాసపిశాశాన్ని నాకు పంపుజేసాడు ఒల్లమాలిననాకొడుకు. నాపందిపిల్లవేంగాను, గంపకోళ్ళుంగాను, ఈమాట తప్పితే గవళ్ళగంగమ్మ సన్నింకవాడుద్దా ఈబుట్టమూలెయ్యిలేదని గుంజుద్దికదా యింటిదిగండ్రి నాపెంటి. ఒళ్లెరగక మసిలిన నా కొంటిముండను జుట్టుపాయిదీసి తన్నకపోతే వెంకేసుపేరుగాదు (వినికి) అదిగో! కొరివిదెయ్యంకాదుగందా చీకట్లో మెరుత్తాది (భయము)

(తలుపుతీసి మణిమాల)

మణి—(స్పృశించి) నాయకా! నాయకా! (మెల్లిగతట్టును) ఏమీ? ఆలసించితినని కోపముకాబోలు! పగలెల్ల పనిపాటుచే సొమ్మసిల్లనోపును! కాకున్ననన్ను కాదని నమ్మించియు! ఇంతతడవు సేయునా! అయిన బేలసయి మానసము దైవపరముఁజేసిన కాంతనని యీనడమా! (ప్రకాశముగా) ఆమాయతగులాటము లేకున్న ఎన్నడే యింతజాగున్నదా! ఇంకొక్కసారి లేపి ప్రియ త్నింతునుగాక! (తట్టును)

వెంకేసు:—(భయముతో కత్తితీసి హా! హా! నీతలచెక్కనగానీ! నన్ను నన్ను దిష్టికొట్టినపాడుదెయ్యము శిరస్సునరగల! నావీరగెందము, నాసాగసూసూచి కంట ఒరప్రికొట్టుకున్న మాయదారిఫీడను

మాయెంగరుపిడితో సావసూకేనూ! చూడు నామీసము ఎంకే
సుమాటంటే పిల్లకూతనుకున్నావా! సూడుమజా! (కత్తి ఎత్తును)
మణి:—(స్వగతం) ఆహా! ఈతఁడు నాతపఃఫలరాశిని సహింపక కలవరించు
చున్నట్లున్నది! నామనోనాయకునిగా ప్రేమించుట కీప్రేమ
సాగరము కదా హేతువు! లేనిప్రేమ కపుగిళ్ళవచ్చునా రాచబిడ్డ
ని కాదని పరిత్యజించిన యస్వాంతప్రేమానికుత్సాహములకు
డివిస్తంభనములు పూలమట్టము జేయుమనికదా గురువాజ్ఞ! అది
యనుల్లంఘనీయము! అవశ్యాచరణీయము! (ప్రకాశముగా)
నాథా! వేంకటేశ్వరా! నేను రాచకాంతను! నన్ను మన్నింప
జనదా! (కత్తి పట్టుకొనును)
వెంకేసు—(ససంభ్రమున) ఏటీ! బేస్తోరముకీడంటూంటే మామసిలిది
ఈయెనురుపిడినెక్కివస్తాడే! మన్యపుశక్తికి కోడికోయ మోసింది!
ఈతవ్వగందము! ఈరసుపంటకం, ఈపంగనామాలు, నానెత్తి
కొట్టవనుకున్నానా నాకుజడిసిగందా కల్లుసీకునంజిన పాపాన్ని
పోతే మావానలచ్చింతోడు ఇంతగాలిపాగపడితే.
మణి:—(ప్రకాశముగా) నేను నాథా! నిజముగా వనలక్ష్మినే! ఇంత
పరాకా! నాకంపినహంసతూలికలు, మధురఫలాహారము లేమై
నవి! నాయదృష్టమునడ్డ అసూయచే నీకానిమానిని యీ
దుర్మంత్రోపదేశ మొనర్చినది! ఈకోళ్ళగూటిలో చింకిపేళ్ళ
చాపమీద కల్లుముంతలు వాసనలో శృంగారభంగమగు నీకత్తి
సాము కేమిటి? నాయిష్టప్రాప్తిఁబ్రమింత వరప్రసాదమైనదా! (కత్తి
దీసి, తెవనెత్తనుంచుచును)
వెంకేసు—(గుంజుకొని) ఏటీ! మొగయేశాలులోకి దిగింది యాపారం.
పోరాసంలేక మూలాలతోంగున్నాడని బింకముకామోసు! ఎందు
కని సూడగా తలెక్కిందంట! జవ్వాలమందిలా మీదపడి సెలగ

గలమని కష్టమ్మకంగా ఎగిరికే! సూడునా దెబ్బ! ఈ మొండికత్తి నామస్సుపుసములో కాలిచ్చించిన చల్లని తల్లి నాకైలుకా డుండంగా నాకదుపుస్తుకదులుద్దా! కాసుకో! (మీసము దువ్వి తన్నును)

మణి:—(స్వగతం) నాయపరాధమునకై యింత కట్టింపుగానున్నది. కారణము సహేతుకముగాఁ జెప్పి క్షమింపవేడకున్న నాగత్యాం తరకృత్యము సాంగము కాదు. అనచారముపొందియైన వలదన్న మంత్రికుమారుని దుంఖాంతములో కవిశుద్ధము గావింపనా! (ప్రకాశముగా) నాథా! నా పూర్వపు భర్త వచ్చుటచే! లోకా చారమునకై యింత ఆలస్యమైనది! నిత్యకృత్యములకెట్టి యప చారము మొనర్చినను ఈశ్వరాలనుసాక్షి! కాదని తన్నిన బంతు లాటగా సహింపుము కొనలేదా! నన్నుమన్నింపని కారణమేయిది! గురువాజ్ఞదప్పిన శాపోపహతముగానా! (కౌగిలింపబోవును)

వెంకేసు—(నిస్పృహతో) ఛీ! బుద్ధిమాలిన పెద్దమ్మోరా! నాపని కూలా ఈపనివాటుతన పసికి గాలాలుబాబో! ఈ మొరి ఇకిలిం తలు, సకిలింపులు, సాగితే పెద్దకాపరం చేసేద్దునులే! లెగు! లెగు! నాలోకువ వోసన కొట్టుకేదని జెమా! ఏటీ! యేసం! ఇంత రంగేంటి! మెరుపేంటి! జంగ్ర్యేంటి! నీదొమ్మకొట్టా! (తోలుగు, తోలుగు, గెంటబోవును.)

మణి—(స్వగతం) పురుషులు స్వతహా స్త్రీలయెడ అనుమానాస్పదులు. పరులు మాటెత్తిన మొదటికేమోసమగును! ఈద్వంద్వముకడ తేరినా కార్యసాఫల్యమగుటెట్లు! నచ్చబలుకుట నావంతు! (ప్రకాశముగా) స్వామీ! మణిమాలను! నన్ను పేక్షింపఁ జెల్లునా? నామానసమందు ధారవోసిన యపరాధమున కింత నిర్ద యా! ఇంతతడవేల?

వెంకేసు:—(స్పృహతో) ఏటీ! కొంకకూలా! నావంటి మొండిదయ్యముా! అంటే రాసబిడ్డనని వాడాలిగందా అంతపోరోసముంటే నాతలగొట్టి ఈపెంకిరాలుగాయితనమేంటి! దేవతల్లా అవ్వతరించి నాపేమ జూపిత్తానంటేగందా కొండంతపని! ఊరుబాబుల పనులొప్పుకున్నదంతా ఈకసి ఒప్పలెక్క-దీసుకోని తెగిసికూకున్నానుగందా! నాకుక్క-బుద్దిపోయిందా! నాయెర్రి దిమ్మతిరేగిందంటే (కళ్ళు కొలికి) లెంపలేసుకుని మరేనోరెత్తు! మాయింటిదాన్ని మన్నించనని తెలియదూ!

మణి—(చెంపలు వేసికొని) మనోప్రియా! నాతప్పిదముకాదు! లోకుల సిర్బంధము! దైవఘటనమున కట్టినది! (శయ్యజేరబోవును) నేను విన్నవించుకొనలేదా! నాపూర్వపుభర్త......

వెంకే—(ఆగ్రహముతో) ఛీ! సీకుండా మొయ్యా! నాబట్ట-బట్టకీ! నాబట్టనాతలగడుగుతే. నాసొపుకత్తి! ఎన్నిపొట్టేళ్ళు ఎన్నివందులు ఉసురుపెట్టిందికాదూ! సెట్టలలెక్కంటే! ఆడిబతుకెంతో ఆడెంతో! నామునిమీసాలతో గేలమువేసి ఈడ్చుకురాకుంటేసూడు! నన్నునమ్మకుప్పపడుసును ఒల్లమాలిన బింకాన్నికాదన్న మొగాణ్ణి నాయింటిముంగిట మాపెద్దసెట్టుకు పొలిగట్టకుంటే నాపేరు వెంకేసేనా సొప్పుకు! అన్నిమానాంతరాలు దాటి నామనసిచ్చిన సుక్కను ఎడబాపే పెగ్గెలుంటే కామందు తెసంచూపాలి! ఓలే! (మణిమాలవైపె) ఇదిగో! సీతోడు! నా ఉసురంతా ఆడిక్కె నాకొట్టల సన్నద్ధగించిన మొగోడుంటే! నిజముసొపుతా! ఈమేదరవెంకేసుచేతికత్తి బిరుదుసొప్పినాఖామందుపసచూపించు! ఈపడ జగాల కాసుకుంటే చూద్దాము మాకులముసామిఇచ్చిన రచ్చరేకు దిగతుడిచినానంటే నాసిరి

సిరిముమ్మసాగిలబడ్డా కుండెను నెత్తురుకక్కుకొని ఆపనిసక్క బెట్టిరావే! నాసుకా (కత్తి అందించి బింకముగా చదికిల బడును.)

మణి—(స్వగతము) ఆహా! ఈతడెంత నిష్కర్షగా వర్ణించుచున్నాడో! నాశపథమేమైనా పసిగట్టియుండునా? లేక కోపాధిక్యతచేనుడువునా? (మనమూ ఆలోచించుకుని) ఎట్లయిననేమి నామనస్ఫూర్తిగా నమ్మికొల్చిన ప్రతిఫలముగా నాదీర్ఘక్రోధనిష్ఠలనమే కార్యసాఫల్యముగా నుద్బోధించు నీప్రేమమూర్తి విన్నపము నిరసించి తరుణముగోల్పోరాదు (విశ్వసించి ప్రకాశముగా) నాథా! మరొక్కమారు నామనస్సు చెల్లించి సెలవుదయచేయవలెను ఈకత్తి నాప్రేమశాసికముగా లభించినదా?

వెంకే—(చేసరసముడిగి) ఓసి! ఎర్రినాసిట్టి! నామనసొచ్చినోడుకన్నా కాపురాలే నీవసనాలన్నంటే మూరుపేరెట్టు! నాకత్తి మొక్కితే దయ్యాలుడద్దరిల్లేయట మాజేజెమ్మనాడు నావసమాలినపడు సుదాన్ని భంగపెట్టడంకాక సేతగిందా జేసురు కమిలిసాదకం చేయించాను, నావోక్కదేవుణ్ణికొలిత్తే నెత్తిమీద సూరిచంద్రాలుడుంటారుగందా, ఒకబట్టసాప్పి, నీతలకొట్టి, నామొగోడితల మాయిటిసెత్తికి మొక్కి సెల్లించు నీసోబతేలుద్ది!

(కత్తి విసిరివేయును)

మణి—(గైకొని) నాథా! నావిశ్వాసమునుగదా ఈవీరఖడ్గము కోరుచున్నది మనస్సు చెల్లింకని విశ్వాసహీనమగు నీద్రోహము రాచపట్టికర మలంకరించిన పాపహేతువు అనుభవించకతీరదు. నా చిత్తపరిశోధంజేయు నురంతమింతటితో నంతరించుగాక.

(నమస్కరించి నిష్క్రమించును.)

తృతీయరంగము.

[ప్రవేశము—అంతరగృహము.]

కోయదొర, పుష్పవతి.

పుష్ప—దొరా దొరా! ఏమినీబండపిదప్రకూలిపోను అపరకుంభకర్ణుడవు కాబోలును. మనవిచ్చేసిననని పక్కకేసుకొని నీమనసెట్లొప్పినది. నీశపథముకూల. నీమాటనీళ్ళలోమూటని మొదటనేచెప్పలేదూ. మెత్తగవంచించుటకు మొనగాడవూ.

కో-దొ—ఏమిటే నీలాపనిందలు మేళా గేళామూని అప్పనముగా రాచకూడు ఒంటబట్టిబక్కముండవాణ్ని పిచికమీదచంద్రాయుధమని నామీదసవారీ తీస్తావూ. ఏం పుట్టిమునిగింది

పుష్ప—కొంపటుకొంది. ఉత్సవిగ్రహాల్లా తేరమొక్కుబళ్ళుచెల్లించడమనుకున్నావూ, వ్యవహారమంటేనూ, "ఈగిల్లుఅలుకుతూ పేరుమరచినట్లుంది" రాజపుత్రులునగరిలో పాగాలేశారు.

కో-దొ—నీబొందపడా ఇవ్వాళ్యాబ్రతికి ఇంటివెనకాలచచ్చినట్లు బరిమీదవదలుతే పసకనిపించేది. ఇప్పుడిళ్ళ పిల్లావల్లా వుందినీవు ఇంకా ఎదురట్టించేటందుకు తగుదునమ్మాలని వచ్చావూ. నేనంతా అమారుపర్చానులే.

పుష్ప—ఏమిసరంజామూ. రాకుమారుని శయ్యాగృహమున జయపాలుడుసహితము తోడుపండుకొనునట ఎంతసిగ్గు మాకుల పోళ్ళెచాటున బుగ్గలునొక్కుకుంటున్నారు. ఏమిమారుమనుములు, ఏందురంతాలూ.

కో-దొ—చెట్లుజెడేకాలానికి కుంకమూతపిందే. పిదప కాలపుబుద్ధులిల్లా దొర్లుకొస్తున్నాయి. కాని మనగొప్పైనేతిలో పడుతుంది.

పుష్ప— నేతిలోనంగతల్లావుంది మనమీనాకోతిలోబడివున్నాము ఏదో అత్యవిష్టాకరముకంటె ఆదినిష్టూరమే మేలనిపిస్తోంది.

కో-దొ— నీభయముమానిపోనూ! నేనుండగానీమీద ఈగవాల్నిస్తాననుకొన్నావా చూడు - ఈద్వందంలో కుటుంబకలహాంపెట్టించి నాశపథ నెగ్గించుకోకుంటె నామీసం.

పుష్ప— కలహామేకాదూ - మనమజాహుజూరులల్లాముట్టడించాలి నాటితో నాకోపాగ్ని చల్లారుతుంది

కో-దొ— రేపువిందువుకాని, తినబోయిరుచులెందుకు, మణిమాల యదుగుజాడలు వినవచ్చును- నాపనివినిజాగ్రత్తగా మసులుము.

గీ. కోడెతాచులమెడ గుచ్చుకొనుటబాగు
మేటిబడబాగ్ని గుక్కగామింగబోలు
కత్తిపైసాము లందిరిగడువవచ్చు
రాచపగపట్టు నెగ్గగారాదుసూవె.

పుష్ప— దేవుడు మనపాలుండాలి-మనదినాలు దిరగబడాలి ఒక్కదేవుడికైనా మాత్యంలేదూ.

మం. పోలేరమ్మకు పోతుమేకనూ। కాట్మాయినికీ కల్లువారలూ। పీరుసానికీపిద్దుండాళ్ళూ। అలివేలమ్మకు హారతిజ్యోతులు అందించెద, కొండదేవత। దుండలమ్మా వెళ్ళివస్తా। వీరదేవరాత్రముక్కేదేమీ। గ్రుక్కనదేవీ.

సీ. ఒరనుండిపెరకిన యుగ్రమైకస్పట్టు
శాతమా చంద్రహాసంబుతోడ
ముఖముపైజారిదమ్ముల భీకరంబైన
తీక్ష్ణించుకస్తూరి తిలకమొప్ప
జడవిడితలఁజుట్టి గడువికటముదోచు
జీబూతమౌ జుట్టుజేటుతోడ

కచ్చువిచ్చిన భయ కరదీప్త మహారాజు
నాయతంబగు కన్నుదోయితోడ
గీ. కచ్చ లెడిపిడి కాటుక కణాలలంటి
రవికముడిజారిపయ్యెద తొలివిడుచు
రుద్రితరమున కాళికాకారముల్లు
వెలుపుదోపగ మణిమాల వెలసెనెదుట.

కో-దా—(స్వగతము) మాదిరమ్మన్న కాల్పివచ్చినట్లున్నది. ఈపిల్లల చెలగాటము తెలుకపాత్రిణ పోకటముకాదుగా (ప్రకాశముగా) కాంతా సుందరబహ్మహార్మ్యపరితలముల చంద్రప్రసాదముల మణిమయకుడ్యమస్థంబుల దివ్యమందిరజ్యోతివగు రాచకాంతవు-గృహకాంతవు-వీరమాతవు.

చ విరులవనంబులా రుచులవిల్చెడు స్వాదునగంబులామనో
హారమగుతావులా సుఖవిహారమొనర్పగ మందిరంబులా
పురములగోపురంబుల యపూర్వపుభూకుహారంబువాసమే
గరితకురాచబిడ్డకుబాకాల టగత్యమె శాస్త్రకృత్యమే.

మణి—శాస్త్రకృత్యములాదోరమిన్నాగవని న్యాయాన్యాయములు విమర్శింపయోగ్యులగు యోగివరుల కీవిరావేశమే సంసారమూలచ్ఛేదమంత్రమగుగాక. యోగముదాధిదేవతయగు నీకరవాలము గురుసత్కారచిహ్నముగా బ్రసాదించితి.

చ. అరులనుగాంచియేమి పరిహాసముజేసెదు మోసమూర్తికిన్
దెరువెదిచూపుచుందు పరిదేవనకైయెది యొద్దబోదుసు
స్థిరలకునేది మాటెదుయధేచ్ఛకునెయ్యది పుట్టగింతుసం
గరమునవేదిగెల్తు వుపకారమగైకొనుమీ కృపాణముల్.

(కత్తి చేతికందిచ్చును)

కో-దా—కాంతా! ఏమిసాహసమా పిచ్చికుదిరి రోకలితలచుట్టమన్న ట్లే నీపురుషయోగ్యమగు ఖడ్గము హే! రక్తసిక్తమతిదారుణ ము. ఇసీ, పెం పెసలగు మఱువాల్పు చిత్రసంహారకారకమగు నీభయదస్వరూపము.

ఉ. ముట్టితొ ఘోరశత్రువ్రుల మోహరమందసిధారచంద్వగాఁ
కట్టితొ యోధులన్ దిటవుగాఁ బరిహాసము జేతలందుఁ
కట్టితొ కంకణంబు మిడిగారవికల్పన మొప్పఁజేసిరా
పుట్టిని కారణాంతరము బట్టెనె యీవిధి నన్ను బట్టగన్.

మణి—దొరా, ముక్కు పచ్చలారక తారుపెరదెలియక రాగమోహ ములఁ దిక్కుగానక, బాధ్యతలపాటించరాని యకాలమునవత్స ముకంఠపాశంబుబోలె సంసారతగులాటములనల్లి సర్వస్వేచ్ఛ లబాధించి యిహపరావరోధకమగు మాయసంసారబాధావి ముక్తికరమయిన-

కో-దా—(స్వగతం) ఆహా పుష్పవతి యదృష్టవంతురాలు ఆమెయదృష్ట ముపండి యీమెట్టవేదాంతమీమె బుర్రకెక్కినది జోక్యము లేక నేతలంపు నెరవేరినది (ప్రకాశముగా) నీవైఖరీప్రసంగము గ మంశోచనీయము స్త్రీసాహసమే

(చెరలో)

శా. ఆహా దౌష్ట్యము మనష్కృతంబు ఖలుడే వ్యాఘాతముఁ ద్రోహమున్
మోహోపద్రవముఁ భయంకరములమ్మో భర్తృనాశమ్మనా
యూహ తథ్యమునామయుంబరగె కీయోగ్యమొగ్గో లేరేభటుల్
సాహాయంబ జయంతపుత్రి వినాశంబ్రౌ తెమాయావిధిన్.

ఆహా మిత్రమా! గండములన్నిగాచి కడసాంకేశవ్యాఘ్రహాము న నిజతల్పమున ప్రత్యక్షముగా రాకన్నులెదుట హాహాతవిధీ-

మ. అనువున్ జెప్పవమ్మ్బి కాతులనికంశరాజ్యంబులేమయ్యె, నే
మనినిర్ణీతమొనర్పవయ్యలకు క్షేమంబెల్లనేదెల్పెదన్
చనుమానంబిక యంతరించనేపునర్జన్మంబులేదయ్యె నే
వినవా చూడవ పాత్రిణమిత్రునిముఖంబింతేహ్యమే, పాపమే.

కాదని నివారించిన నావేశంబున ఉల్లంఘించుచు నార్యులవాక్యములు వృథాపోవునే రాజకాంతా మణిమాలా, స్త్రీసాహసమెంతకు దెచ్చినది.

చ. కరముకరంబుబాన్పి సుముఖాహ్వయకీర్తన నగ్నిసాక్షిగా
గురువులుసాక్షిగా నిగమకోటులుసాక్షిగ పృథ్విసాక్షిగా
సురలునుబాడితోత్తములు సూరిజనంబులు సర్వసాక్షిగా
పరికరమైన వీరవరపాలుని భామ్యసా దూష్యవైతివే.

(తెరలోకలకలము)

ఓం శాంభవీ, జగన్మాతా, ఓంకారభీజాక్షరీ, అంబా, సర్వానర్థములం దెగటార్చెడువక్తిమయా, యమ, మాతా, సర్వావస్థల సాగిలిమ్రొక్కెదస్వామి, కృపామతిజేతా.

గీ. అంగానాసికీవే మంగళాహారతుల్
చెంగాటాగ్రకోవె శ్రీసాంబునీరాణీ
పంచుటనంటులు పచ్చనిపోకలు
మెండుబిల్వములు గరివేరంబులు
పచ్చకర్పూరము పలుకాశ్మీరము
నచ్చినపసపులు నాడెవుమెసవులు
వెండిపళ్ళెరము పైడిపాత్రితో
పూజలొనర్చెద రాజేశ్వరినిన్.

జయ—(స్వగతం) ఏమి చిత్రరేఖ యెంతస్వామిభక్తురాలా! కాళికాదేవికి మ్రొక్కులిడుచున్నది. దైవపూజామహాత్మ్యమున్నచో నీఖండతుండెములగు నామిత్రునిమృతకళేబరమీమెకు దృష్టిగోచరముగా నట్లమర్చియుంచి పర్యవసానమును జూతును.

చిత్ర—ఆహా, ప్రార్థనమందిరము చిన్నపోయినదే. కాళికావిగ్రహము కానరాకున్నది. నిత్యనైవేద్యమందుకొన నీలాలశపీఠిని నిత్యద్యుతితోవెలుంగు సూర్యకాంతిపోలె నీలాలకావృతవిశాలఫాలభాగమున బండగునింమతిలకము మెరయ నాకెదురుజూల దేవీసన్నిధానము.

ఉ. నీరములందలేదొ యుపనీతసమర్పణలేదొ పూవులన్
గూరుపలేదొ పత్రముల గొల్వనొ వెట్టనొ ధూపదీపముల్
కూరిమిభక్ష్యభోజ్యములకున్ బొరజేసితినో దలంపురన్
నేరములేమొనర్చితిననీవిధిజేతువె భక్తురాలినిన్.

ఏమి నాయాత్రము ఈమోహ్రలభోగశయ్యపై బండుకొనియున్నది. కాళీ అమాయకురాలినిజేసి యానీడాగురులు (స్పృజించునంతలో)

ఉ. ఆగుము రాక్షసీ! కులటవంచుదలంపక వాచపోడిమిన్
నేగరముల్ గ్రహించితిమనీషులు మెత్తురె దుష్ప్రవర్తనల్
సాగునెపీరకంఠమును శయ్యకుదార్చిహరింతులేభువిన్
రాగలకాంగ తెల్లగొన రానినుగూర్చెడు భర్తృసేవలన్.

జయపాలా—పట్టు-దాటనీకు-బాధింపుము-దురంతమా- అంతఃపురాంగనా నిలునిలు శత్రురాలా గోముఖవ్యాఘ్రమా- తృణావృతకూపమా- పయోముఖవిషకుంభమా.

శా. ఏదీఖడ్గము తోమరంబెచట యేదీబోటుబల్లెంబురా
దేదీశస్త్రము ముద్గరంబుగదయేదీ రౌతురాహుత్తులున్

జయ—కాదేయుద్ధము సంగరంబులనులున్, కాంతాపచారక్రియా
వాజాధర్మనిబర్హణంబులకుఁ వంచింపరాదోత్వరన్.

చిత్ర—దేవీ జగన్మాతా తల్లివిదండ్రివి సర్వబాధుగణము భూనభో తలములు సాక్షాత్ మహామాయారూపిణివై శక్తిప్రదాయినివై భక్తశరణ్యమని నీపాదసరోజాతములచేతఃప్రీతిప్రణమిల్ల మొక్కఁబోయిన ముప్పువచ్చినది.

ఉ. భూతమదయ్యమా యముడబోయుడ వేగిననుండ దొంగయా
ఘాతకుడాపిశాచను యాకారణదైవమపాపరూపమా జేలిముదద్దరిల్లె

జయ—.................సఖి జేసినపూజల కిచ్చు మెచ్చి చే
యూతయొసంగ దైవతము యోగ్యతమానె జయించెభక్తియే.

చిత్ర—(స్వగతము) దేవీమందిరమున పరపురుషస్వరూపము భర్తృచే దర్శనభాగ్యము అన్యోన్యవిరుద్ధములుగానున్నవే! (ప్రకాశముగా) దేవా! భవదీయపాదారవిందములకు దాసురాలనూ ఈకట్టుకథ నాదోషసంజనితకారణ మయినక్షమించితరుణోపాయముఁ జూపికృతార్థురాలనుజేసినాచనువు పాలింపమని ప్రార్థించుచున్నాను.

జయం—(సంరంభముతో) ఆహా! జయపాలానీసమక్షమున నే యింత యకృతముజరిగెనా నీతిమాలినస్త్రీజాతమున కిచిత్రరేఖగుణి బోధకురాలయినది.

జయ—"సహవాసదోషేణగుణాభవంతు" కౌరవమాలుచెలిమిచె నాత్మ నాధుజీవముల ఆత్మహత్యగావించినమహాపాతకురాండ్రయాగద లేమందుమూ.

చిత్ర—రాజకుమారా! ప్రియనాథా జనసామాన్యనైజమగు ఘోర దౌర్జన్యస్వరూప మీూషఁ మాత్రభక్తిపరతంత్రబుద్ధినిఁ గాని మూర్తిత్వముగాంచదు.

జయం—కాదనినివారించిన వసంతసేనప్రబోధము లాలకించిన నింత ముప్పువాటిల్లకుండెడిది. పరోపకారపారీణమతియగునాయమ నిర్వ్యాజోపదేశముల నిష్కారణమసాధారణ స్త్రీతుల్యములు తృణీకరించిన నాయకార్య మీా ఘోరరూపముగా వచ్చి వేధించినది.

చిత్ర—రాజేంద్రా! ఆర్తత్రాణపరాయణయగు మహాకాళి దేవరసాక్షిగా మణిమాలా ప్రేరేపకముం జేసి నాపరదేవతా శక్తిని శోధింప సంకల్పించినది.

జయ—ప్రాణప్రియా! నీదైవభక్తియే స్వరూపముదాల్చినదోయన నాప్రాణమిత్రునకుం బునర్జన్మమిచ్చి మాయన్యోన్యప్రేమవల్లరికిని నిర్వికల్పమగు దోహదమిచ్చినది.

జయ—పాతివ్రత్యప్రమాణమగు చిత్రరేఖాసందర్శన భాగ్యమున మిత్రోత్తమా! మనయుభయుజన్మలుసార్థకమయినవి వయోబుద్ధుల నబలప్రాయమగు నీదంపతివ ప్రాణరక్షణ కుపకృతి తోపకున్నదికదా.

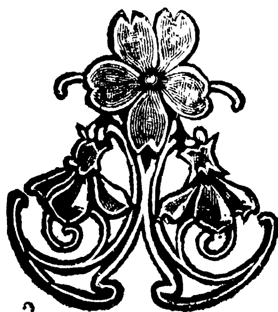
చిత్ర—ఆర్యా! మనుష్యమాత్రుల కీయుగ్గడింపులుచెల్లవు దైవసంఘటముదాట స్వాతంత్ర్యముగావని ప్రాణికోటి పృథాహంభావమునం జేసికాలాపహారణమొనర్చునంతలో నాపరమేశ్వరిభక్తికిలీనమయ జీవన్ముక్తింగాంచనగును.

జయం } —చిత్రరేఖా! పిన్నవయ్యు నీయుపదేశమే సర్వాంతర్యామి
జయ } యగు మహాకాళిసందేశముగా గ్రహింతుము. మరియునా భక్తసంరక్షకయగు జగదేకమాత దయావిశేషముచే

చ. తొలగుత దార్ష్ట్యముల్ సుకృతిదోచుక తోయజనేత్రులందు గో
వులు భువిదేవతల్ ఘనముబొందుత దైవతపితృపూజలం
మెలగుత బాల్యనాటకము మేదినిధర్మముసత్యశౌచముల్
జెలగుత చిత్రరేఖగతిశీలవతుల్ నుతికాంతుగావుతన్.

అహో! మహాప్రసాదము.

స ౦ పూ ర్ణ ము.

రామప్రెస్, రాజమండ్రి.

అనుబంధము.

కనుగొనుమా వసంతమహిమ సుందరీమణి
సుందరమైన సుమనికరము లెన్నియో ॥క॥
సెలదేటి దారులన్ నేలయేటి బారులన్
మధికానంద మొసగుచుండె బాగడతరమా ॥క॥

జయపాలుడు.

వలదు వలదు మిత్రమా నామనవి వినుమా మిత్రమా
నేనెన్నడైన యనృతమాడితి నాపలుకులు విశ్వసింపుమా ॥వ॥
వారవనిత మనల వేరుజేయ జేసెనయ్యో ॥వ॥

జయపాలుడు.

కరుణాకర - లోకేశ్వర - సర్వేశ్వర - హేపరాత్పరా
పరమపురుష విగతకలుష నుతచరితా హతదురితా
సతతము నిన్నే దలతు గాపాడ రావదే ॥క॥

మేదరి

బుట్టలల్లి ఇయలెదన్ని నన్ను పట్టిరి బాబు
కల్లుతాగి నేను ఇంటిబైలయుండగ
యీబంట్రోతు నన్యాయముగా కొట్టుకొంచు
తిట్టుకొంచు పటిబాబు
దండాలండి బాబు దండాలండి బాబు ॥బు॥

అదృష్టదీపిక

సోదరా! నీయదృష్టము నొకసారి చూచుకొనుము.

"అదనునకు అందనిఅప్పుల"వలె నీయదృష్టమును ఎవరెన్ని విధములఁ జెప్పినను తప్పో ఒప్పో గాకపోదు. మొగమాటమునకు కల తెరంగంతయు దెలుపక నిన్ను చీకాకుపరచు నవసరము లేకుండ దురదృష్టగ్రహశాంతికొరకు నీ "అదృష్టదీపిక" కరదీపికగా నుండగలదను నమ్మకముతోఁ బెక్కుసంగతులు జేర్చి, ముహూర్తభాగము, జాతకభాగము, సాముద్రికభాగము, వాస్తుప్రకరణము, ప్రశ్నభాగము, గౌళీశాస్త్రము అను ఏడుభాగములుంగలిపి ఒకేపుస్తకముగా బయిండుచేసి యున్నాము.

సర్వజనులకు నుపకరించునది గనుక వెల 0—10—0.

ప్రణయసామ్రాజ్యము.

గ్రంథకర్త:-

రసజ్ఞకవిశేఖరులును, సుప్రసిద్ధ నవలా రచయితలు నగు

శ్రీ కర్లపాలెం కృష్ణరావు గారు.

నూతనభావములతో, క్రొత్తపోకడలతో, వింతరుచులతో, మృదుమధురమగు శైలిలో వ్రాయబడి సాటిలేనిదని ప్రఖ్యాతిగాంచిన నవలారాజము.

వెల రు 1—8—0

దస్తావేజుల మతలబు

లోకవ్యవహారమునందు ప్రవేశముగల ప్రతివారికిని అత్యంత ప్రయోజనకరమైన గ్రంథము. అర్జీలు- పిటీషనులు- ప్రోనోట్లు - ఇల్లు భూమి తనఖాదస్తావేజులు - పంచాయితీతీర్పులు - డిక్రీట్రాన్సుఫర్లు - ప్రోనోటుట్రాన్సుఫర్లు- హక్కుఖత్తులు- మరణశాసనములు- వీలుదత్తతద స్తావేజులు- దత్తతఅధికారపత్రములు- దానపత్రములు - మనోవృత్తిద స్తావేజులు-కవుళ్ళుకదపాలు- ఖండగుత్తకవుళ్ళు- అద్దెచీట్లు- హక్కువిడు దలదస్తావేజులు- గోడ సందు హక్కులనుగూర్చి- మనోవృత్తిహక్కుల నుగూర్చి-ఇల్లుక్రియమురద్దు - పవర్ ఆఫ్ ఎటర్నీలు - పారీవ్యాపారపు దస్తావేజులు-రశీదులు-అదియిదియననేల? వ్యవహారసంబంధమైన సర్వ విషయము లిందుగలవు. ప్లీడర్లయొక్కగాని ప్రయివేట్లయొక్కగాని సహాయములేకయే స్వయముగా సర్వవిషయములను ఈగ్రంథసహాయ మున నిర్వహించుకొనవచ్చును. గృహమున నీగ్రంథమొక్కటియున్న చో గొప్పసలహాలనిచ్చు ప్లీడరు నొకని కొనియుంచుకొనినంత ఫల మిచ్చును. వెల 0—12—0.

 మాకేపుస్తకములు కావలసినను

దోగిపర్తి సుబ్బారావు,

బుక్కుసెల్లరు, చీరాల.

అనివ్రాయవలెను.

నవలలు—పరిశోధకనవలలు

పంజాబు మెయిలు 0-12
నీవేనా 0-12
చదువుకొన్న భార్య
(Educated wife) 0-12
శక్తి కుమారి 0-12
అయిదులక్షలరూపాయలు 0-12
అల్లూరి సీతారామరాజచరిత్ర 0-6
రమాసుందరి 1-0
హాతింతాయి 0-12
ఇంద్రజాలము 0-12
రాజద్రోహి 0-12

విషహృదయము 1-0
టోపీదాస్ కామిక్ 0-6
వలపులరాణి 0-12
దొంగలనాయకుడు 0-12
అర్ధరాత్రపువింత 3 హత్యలు 0-12
లోకాభిరామాయణం కామిక్ 0-6
పరిశోధన 0-12
మోహపిశాచము 1వ భా. 0-12
2వ భా. 0-12
రక్తవాహిని 0-12

కథలు—చరిత్రలు

శ్రీనాథకవిచరిత్ర 0-12
భోజకాళిదాసుకథలు 0-12
భట్టివిక్రమార్కులకథలు 1-4
గులోబకావళికథలు 0-12
తెనాలిరామకృష్ణకవిచరిత్ర 0-12

మహాపతివ్రతలకథలు 1-0
పండ్రెండురాజులకథలు అను
శ్రీకృష్ణబోధామృతం 0-12
శుకసప్తతికథలు 0-8
మదనకామరాజుకథలు 0-8

మహాభక్తవిజయము అను 30 మహాభక్తుల కథలు 1-0
అరేబియానైట్సు కథలు 520 పేజీలు 1-0

శృంగారగ్రంథములు

పడకటింటిముచ్చట్లు 0-12
సతీపురుషరహస్యములు 1-0
శృంగారపద్యములు
లౌలెటర్సుకు ఉపయోగము 0-4

మన్మథసామ్రాజ్య మను
కళాశాస్త్రరహస్యములు 0-12
అంతఃపురరహస్యాలు 0-12
మోహలేఖలు అను లౌలెటర్సు -12
